BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 12 (81)
26 martie 1993
16 pagini
25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Atitudini

Ieri adepţi, azi adversari ai continuităţii daco-romane

Un recent caz de apostazie îl constituie poziţia adoptată de curând în problema continuităţii noastre nord-dunărene de renumitul romanist berlinez Karl Henning Schröder, cu ocazia Simpozionului „România în Europa anilor '90" care a avut loc la Berlin, în cadrul Institutului de Filologie Romanică al Universităţii libere din Berlin, între 28–30 noiembrie 1991.

Cu exact un secol în urmă, la fel a procedat şi filologul vienez Wilhelm Tomaschek (1841–1901). În studiul său „Brumalia şi Rosalia" (1869), apărut în Analele Academiei de Ştiinţe din Viena, vol. 60, el afirma că „dacii şi geţii romanizaţi n-au părăsit Dacia niciodată". Tot el, în revista „Zeitschrift für österreichische Gymnasien", 23 (1872), pag. 141–157, îşi menţine aceeaşi opinie, arătându-i pe minerii piruşti, aduşi de romani pentru exploatarea aurului, în Munţii Apuseni. După el, prezenţa aşa-ziselor albanisme în limba română s-ar datora acestor colonişti, care foloseau un dialect ilíric.

Peste cinci ani, în aceeaşi revistă, 28 (1877), pag. 445–453, făcând recenzia cărţii lui Julius Jung „Römer und Romanen in den Donauländern, Historischeetnographische Studien", apărută la Insbruck în acel an, şi respingând teza migraţionistă susţinută de Reessler, W. Tomaschek devine adept al acestuia şi-i acceptă ipoteza că românii s-au format ca popor în Munţii Haemus (Balcani) şi anume în regiunea locuită de bessi. Ca argumente Tomaschek invoca: (1) terminologia creştină prezentă în limba română şi (2) transformările fonetice dintre anii 400–600 e.n. suferite de „lingua romana rustica", care sunt comune cu cele ale celorlalte limbi romanice (vezi cartea sa „Zür Kunde der Hämushalbinsel", Viena 1882, pag. 492). Această teză, după D. Onciu neadmisibilă din punct de vedere lingvistic, că ne-am fi format în spaţii geografice separate şi apoi în sudul Dunării, el o repetă şi în cea mai însemnată lucrare „Die alten Traker", Viena 1893.

După cum reiese din lucrarea mea „Die Deutschen über die Herkunft der Rumänen" şi din recenziile semnate de Thomas Nägler („Scânteia" 1978), Valentin Al. Georgescu („Revista de Istorie", XXXI) şi Rudolf Windisch („Vox Romanica", vol. 41, 1962, pag. 46–72, Berna) istoricii şi filologii germani, într-o zdrobitoare majoritate, rămân credincioşi ideii, susţinută încă din 1772 de către J. Thunmann în lucrarea sa, „Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischen Völker" (Leipzig), care şi astăzi este frecvent citată în lucrările romaniştilor. Între aceştia menţionez şi pe romanistul berlinez Karl Henning Schröder. Acesta, în lucrarea sa, „Einführung in das Studium des Rumänischen" (Berlin, 1967), la fel cu E. Gamillscheg, L. Diefenbach şi Alf Lombard, consideră Dunărea ca o axă a romanităţii orientale, menţionând însă sudul Dunării ca nucleu, nu numai Valea Timocului, ci şi Dardania din provincia Dacia Nova. Un rol deosebit în grăbirea procesului de romanizare, după el, l-au avut şi cele 11 episcopate creştine din dreapta Dunării. Misionarii de aici au acţionat şi pe teritoriul Transilvaniei, aşa cum reiese din donariul lui Zenobius de la Biertan, plasat de Kurt Horedt în sec. IV şi inventariul funerar din sec. IV–V din mormintele cimitirului de la Bratei, rezultat în urma săpăturilor efectuate de către I. Nestor. Ele confirmă ipoteza adoptată de către Schröder.

Acesta însă, renegându-şi vechile sale convingeri din 1967, spre nedumerirea participanţilor din Germania, S.U.A., Olanda, Ungaria şi România, neagă acum ideea originii limbii şi afinităţilor latine (vezi revista „Prisma", 2/1992, pag. 41). Dacă dl. G. Liiceanu, care a participat din partea României la menţionatul Simpozion, ar fi cunoscut lucrarea mea, de care dispunea în cadrul editurii pe care o conduce, atât în original cât şi într-o recentă traducere, ar fi putut combate pe loc noua orientare a lui K.H. Schröder cu propriile-i afirmaţii din 1967. În lipsa unor astfel de atitudini critice, Doina Tuţescu, corespondentă a revistei „Prisma", a solicitat părerea profesorului Klaus Heitmann de la Universitatea din Heidelberg, unul dintre cei mai competenţi romanişti din Germania şi pasionat românist. Răspunsul acestuia este prezentat în numărul următor al revistei „Prisma" (3/1992); din acest răspuns citez paragraful care sintetizează opinia domniei sale:

„... la simpozionul de la Berlin, ... dintr-o anumită direcţie au pornit ciudate păreri izolate privitoare la caracterul limbii române. Trebuie oare să mai subliniez că o asemenea teză extravagantă nu va fi niciodată împărtăşită de un romanist german serios? Respectivei afirmaţii i s-a acordat o atenţie nemeritată... A contesta faptul că limba şi poporul român aparţin latinităţii este la fel de aberant ca şi afirmaţia unui anglist care ar susţine că limba engleză nu este o limbă germanică".

Din păcate, astfel de denigrări nu sunt rare, nici în presa noastră şi nici în cea internaţională. Ca atare, datoria noastră de istorici este de a arăta, cu argumente ştiinţifice, adevărul, şi anume că noi nu suntem, în aria noastră geografică de astăzi, *veniţi*, ci *născuţi* aici.

Prof.Dr. Ion HURDUBEŢIU

Articol preluat din *Telegraful Român nr 7-10/93*

Revista revistelor

„GLASUL NAŢIUNII"

Pe 15 februarie 1989 apărea (în Ţările Baltice!) prima revistă din Basarabia tipărită în grafie latină, „Glasul", revista a renaşterii spiritului naţional la românii din stânga Prutului. Adusă la Chişinău şi devenită „Glasul naţiunii", sub conducerea poetei Leonida Lari, revista şi-a urmat de-a lungul anilor un program politic şi cultural ferm care poate fi identificat în neîntrerupta campanie unionistă, în antisovietism şi anticomunism, în recuperarea adevărului istoric şi în conjugarea forţelor spirituale româneşti de pretutindeni pentru trezirea unei autentice conştiinţe naţionale. Purtătoare de cuvânt a aspiraţiilor politice ale Frontului Popular din Moldova, tipărind în paginile sale, cu consecvenţă, opiniile oamenilor simpli, însetaţi de justiţie socială, „Glasul naţiunii" a devenit o publicaţie investită cu un înalt grad de credibilitate. Redactată şi tipărită la Chişinău, „Glasul naţiunii" şi-a creat şi o subredacţie la Bucureşti, din 1992, şi se răspândeşte curent şi în România, îmbogăţind peisajul revuistic românesc, în care face o notă aparte prin ţinuta ei intelectuală şi prin bulversantele reportaje politice şi analize pertinente ale evenimentelor îngrijorătoare care se petrec în Basarabia aflată, din nou, la un grav moment de răscruce. Radicală în atitudinea ei unionistă şi bine informată, revista „Glasul naţiunii" demonstrează opiniei publice că singura cale de salvare a Basarabiei o constituie opţiunea revenirii ei la Patria-Mamă. Azi, când în Basarabia revistele unioniste sunt pe cale de dispariţie, „Glasul naţiunii" îşi asumă cu curaj responsabilitatea rostirii adevărului integral despre o provincie românească îndelung martirizată. Ultimul număr al revistei (Nr. 10, martie, 1993), închinat în mare parte lui Nichita Stănescu, întruneşte semnături prestigioase din ţară şi din Basarabia (Leonida Lari, Cezar Ivănescu, Alexandru Condeescu, Anatol Ciocanu), ca şi din diaspora românească (Eugen Em. Caragiaur - Montreal, Canada) şi reuşeşte să convingă cititorul că literatura română, prin marile ei valori, a slujit totdeauna cauza românismului. Aşteptăm cu interes apariţiile revistei „Glasul naţiunii" acum când sărbătorim 75 de ani de la unirea Basarabiei cu Ţara.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Antologia poeziei moderne din Estul Europei în limba chineză

Ni se semnalează apariţia, în limba chineză, în Taiwan, a unei ample antologii: a poeziei moderne din Estul Europei, antologie datorată poetului şi criticului Chen Sui San. Din România este prezent Marin Sorescu cu 11 poezii: *Tablouri, O să plouă, Pythia, Shakespeare, Prăpastie, Melcul, Seneca, Boală, Tutun, Somn, Ora.* Selecţia este precedată de un amplu studiu critic şi de informaţii bio-bibliografice.

L

MANUSCRIPTUM

1-4 1992

(86–89) ANUL XXIII

Prin această recentă ieşire de sub tipar, revista *Manuscriptum* (nr. 1-4, 1993), editată de Muzeul Literaturii Române, ajunge la zi circumscriind, într-un moment aniversar – 75 de ani de la alipirea Basarabiei la pământul românesc –, în conţinutul său o temă de mare actualitate: Literatura Basarabiei şi Bucovinei.

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 12 (81) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Ion Cocora (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacţie),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248,
căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARA

Eugen SIMION

Nichita Stănescu, postmodernul...

Nichita Stănescu ar fi împlinit, dacă trăia, 60 de ani. Revista *Literatorul* îl omagiază, azi, vorbind mai ales despre omul care a trăit până acum zece ani printre noi și a lăsat în urma lui un mare număr de prieteni și mitul unei existențe risipitoare. A lăsat, evident, și detractori. Neobosiți, otrăviți de invidie și ură, cârtitori, lamentabili. Ieri îi atacau poezia, azi îi contestă morala. Nichita Stănescu avea un dar special de a-și face prieteni și de a-și dezarma dușmanii. N-a reușit în toate cazurile și bine a făcut. Calitatea personalității unui creștin se poate judeca și după calitatea adversarilor săi. Acționează, în fond, și aici principiul: spune-mi cine te contestă ca să-ți spun câtă valoare ai. Nu întâi, aici, micile harțaguri scriitoricești, sentimentul inerent de competiție în cadrul unei generații, diferențele de gust și de stil, fatale și deseori, tensionate.

Acestea se manifestă, inerent, și confruntarea poate să fie importantă pentru literatură. Nu pot fi condamnate nici micile descărcări de mânie, toanele poeților, incompatibilitatea de temperament... Acestea vin și trec. Talentele adevărate se stimează și, mai curând sau mai târziu, ele se acceptă. Numai ura poetului mediocru este neabătută, numai resentimentul lui rămâne etern. Unii numesc asta consecvență, trebuie să-i spunem ceea ce este în realitate: o amărâtă gelozie, o nenorocită ură, o incapacitate structurală de a te resemna în fața evidenței...

Încerc, cum am încercat și în alte împrejurări, să uit omul care scrie și să mă concentrez asupra poeziei sale. Nu-i ușor. Este chiar imposibil în cazul lui Nichita Stănescu. Amintirea lui este încă puternică și, voind să-i analizezi rece și obiectiv opera observi că autorul de pe copertă nu să lasă eliminat din comentariu. Felul lui de-a fi continuă să facă o presiune extraordinară asupra felului nostru de a-i cita poemele.

Recitesc, cu acest prilej, o carte pe care am comentat-o la apariția ei, *În dulcele stil clasic* (1970), și observ că poemele de aici nu s-au învechit, deși au trecut peste ele 23 de ani. Timp suficient ca versurile să nu mai placă noilor generații de cititori și să nu mai placă nici criticului literar care, între timp, a întâmpinat o altă generație de poeți. Versurile lui Nichita Stănescu continuă să fie încă proaspete și surprinzătoare din multe puncte de vedere. Clară îmi pare acum despărțirea lui de modelele modernității și tot clară este încercarea de *a rescrie* unele fantasme vechi ale poeziei, cu precădere fantasmele și miturile romantice. Postmodernismul românesc, în latura lirică, debutează probabil cu această carte în care ludicul, vizionaristul, manieristul Nichita Stănescu reabilitează un număr de specii corupte de timp (romanța de pildă, sau mica elegie erotică) și împinge jocurile limbajului departe, foarte departe. În al doilea rând, el destructurează voit discursul liric, sau, mai bine zis, silește discursul liric să-și lepede, rând pe rând, ca personajul de basm, cojocul, năframa, pieptenul (adică formele lui de seducție) până ce poemul rămâne gol și demonstrativ. Stilul din *Epica Magna* este încercat, întâi, aici. Este vorba de un discurs liric în care pătrund interjecțiile, prozaicul, discursivul („Cum adică de se purtau ca niște arme?"), ritmul este rupt și, privit de departe, din punctul de vedere al formelor ideale, poemul arată foarte curios: o suită de notații care nu mai țin de nici o regulă, ca o respirație asmatică. Un exemplu este *Pierderea cunoștinței prin cunoaștere*, un lung poem oniric, în care o tipică temă romantică (comunicarea dintre universurile inductabile) este listată într-o fabulă fără grandoare și fără simboluri solemne. Fiul stă de vorbă cu tatăl coborât de „dincolo", un tată tânăr și suav, „șchiopătând din pricina marii lui singurătăți". Fiul este însoțit de o turmă de lei străvezii care asistă la acest dialog imposibil și se transformă, în final, într-un scut pe care se culcă poetul, mă rog, fiul, cel care imaginează o revenire mitică și un dialog tragic. Nichita Stănescu amestecă miturile, aici și pretutindeni în poezia din această fază, le prozaizează în așa chip încât parcă le pedepsește să străbată deșerturile unui limbaj sărac, fragmentat, invadat de repetiții și paradoxuri previzibile: o pușcă transparentă trage urlete transparente, invizibilul este vizibil, prin transparență nu se vede, totuși, nimic etc. Suprarealism tardiv și ironic? Poezia, cum va zice Nichita Stănescu în altă parte, *metalingvistică?* Demonstrația că universurile comunică și că universul poate avea urechi și că în această lume de corespondențe secrete văzul aude? O dovadă, în fine, că poemul este o tensiune a limbajului, că o simplă exclamație, bine plasată, face mai mult decât o metaforă bine dichisită? Ce pot să spun este că poemul nichitian iese cu bine din această complicată probă a limbajului. Nimic nu mai este la locul lui, nici o noțiune nu mai rămâne pură în poemul acesta care provoacă întâi stupoare, apoi uimire și impune, la urmă, o viziune și o tensiune a spiritului greu de explicat. „Trece natura absurdă", zice Nichita Stănescu într-un loc. Și tot aici: „noi am îmbogățit vederea și auzul/ misrosul, pipăitul/ gustul, ah, dar mai ales auzul/ acestei decăderi". Este cazul să-l credem, *natura trece* și revine, într-adevăr, cu ciudățeniile, absurditățile ei, simțurile se îmbogățesc considerabil în mitologia lirică a lui Nichita Stănescu, un poet care știe, că nimeni altul, să forțeze limitele și să schimbe rapid ritmurile poemului.

Iată-l, după demonstrația dinainte (o demonstrație, i-am putea zice, de umilire a limbajului, de desensibilizare radicală!), iată-l, deci, trecând la alt mit *(Trei Crai)*, unind sugestii din *Odiseea* și *Biblie* într-un poem tipic nichitian, lucrat cu mare rafinament prozodic: „Ea mi-a spus,. căci mă iubise,/ despre marele Ulise,/ care tocmai plânsumi-se/ de rău gând, de negre vise.// El mi-a spus, căci mă urâse,/ despre lucrurile plânse,/ despre vremurile scurse,/ despre patemile duse.// Ei mi-au spus, căci mă uitară,/ despre-o grea și dulce seară/ când trei magi din Sud picară/ cu trei cai de sare-amară// Cu trei cai de unt-de-lemn,/ cu trei cai de lemn solemn,/ cu trei cai de rădăcină/ în zăbale de lumină// Cu trei cai de chiparos/ cu trei cai sculați din os/ de din osul meu din piept/ potcovit și înțelept//... de când tu l-ai sărutat/ cu un tandru nechezat./

Acesta-i Nichita Stănescu: un poet care trece cu mare viteză de la „țâța cea caldă" la „greața de piatră borțoasă" și, de aici, la „gândirea țestoasă" într-un poem în care cuvintele își pun veșmintele lor de penitență. Și, după ce s-au călugărit o vreme, cuvintele revin, sărbătorește, în *străluciri și în jocuri de nuanțe*, poeme jucăușe, jălalnice și prefăcute ca în această mică elegie erotică în care gramatica este doborâtă:

N-ai să vii și n-ai să morți/ N-ai să șapte între sorți/ N-ai să iarnă, primăvară/ N-ai să doamnă, domnișoară// Pe fundalul cel albastru/ din al ochiului meu vast/ meteor ai fost și astru/ și incest ai fost, prea cast.// Uite-așa rămânem orbi/ surzi și ciungi de un cuvânt./ Soarbe-mă de poți să sorbi/ „S" a rece azi din sunt.//

În dulcele stil clasic mi se pare, azi, o carte de trecere. Un exercițiu spiritual și un exercițiu de deștepenire a limbajului. O încercare a modelelor și o despărțire de modelele liricii. Nichita Stănescu nu mai respectă puritatea genurilor literare și nu se bizuie numai pe posibilitățile stilului sublim, specific modernității europene.

Experiența Arghezi, Barbu este dusă mai departe, Marile mituri existențiale (și, implicit, marile mituri lirice) trăiesc în jocurile limbajului și în spectacolul unei confesiuni în care totul se amestecă și se armonizează. De aceea, în romanța nichitiană, înadins cultivată în volumul citat, calcă nestingherită o sanda divină și se bocește, metafizic, un înger tăvălit prin noroaiele vieții. Mai este ceva: Nichita Stănescu, care nu-i deloc ireproșabil și nici nu vrea să fie, știe să-și corupă cititorul. Îi întinde, ca păianjenul, o mie de fire, îi face o mulțime de semne și, până la urmă, n-ai ce face, te predai, îl accepți cu năzdrăvăniile, cu „Vrei tu să vreau să fii fiind", cu prefăcuta lui „dulce scriere târzie" cu jugulara și cu mațele lui, nu numai cu îngerii și aiuriți și cu obiectele lui zburătoare și transparente...

Adam PUSLOJIC

Nu tânguire

Pentru N.

Acum ești casă.
Acum Suspinul de piatră
și Poarta sărutului. Una
nu de piatră, nu de lemn, nu de carne,
nu de Nu.

Și crucea acum
cum doarme?

Acum ești o masă, un scaun.
Acum ești un cuțit, acum toporul.
Tu ești un pahar cu apă, un pahar cu lapte.
O umbră din tot ai devenit. Mătase neagră
mătase lipită de ochi. *Iar eu,*
unde sunt eu?

Ai venit. Ai
devenit.

Nu de piatră, nu de lemn, nu de carne,
din Nu – nu! Ei, acum ești Sarmisegetuza.
Una mai nouă, cu Dacii ei încă
nenăscuți, care ne latră pe noi,
încă nenăscuți, dar deveniți
un vers al tău.
Și tu ai devenit un vers al tău.
Și tu ai devenit un vers al tău.
Și tu ai devenit un alt vers al tău.
Din *necuvinte,* numai.

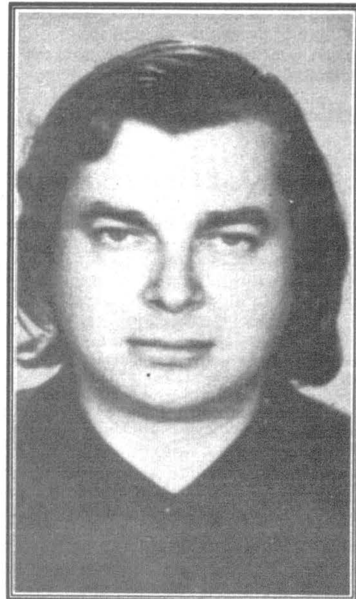
Ne-ai învățat credința
Nu credeam să-nvăț a muri vreodată
pentru că, pentru o clipă
ai crezut cum el e din tine zămislit.
Ne-ai învățat să credem
că noi am scris toate versurile
Lumii.

Ne-ai învățat cum
materia lumii,
un singur vers,
este mai mare ca stihiile Universului.

Ne-ai învățat
pe noi?

Nu tânguire.
Decembrie '83

Traducere de Sl. GVOZDENOVICI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mircea MICU

FLUTURELE DE ZĂPADĂ

În crucea nopţii mi-a venit Nichita la geam: un fluture uriaş de zăpadă.

Întâi am auzit o foşnire, un fel de fluturare de aripi de îngeri zburând pe nevăzute unde. Apoi, deodată, tot geamul mi s-a luminat foarte tare; era ca şi cum ochiul unui Zeu cu priviri de diamant desena un brad de Crăciun pe fereastra ce mă despărţea de oraşul prăvălit ca un monstru de beton deasupra mea. N-am bănuit că e El! Credeam că e doar Moartea mea sau Mama, în sfârşit, cineva care să ţină adânc de duios la mine. Dar, ridicându-mă şi scoţându-mi mănuşile fine pe care le port pe mâini de câte ori citesc ceva despre „Tropice triste", m-am apropiat de sticla ce ne despărţea de restul lumii şi, abia atunci, el a început să existe. Era chiar Nichita, transformat într-un fluture de zăpadă, şi ochii lui sclipeau ca două diamante, ca două lacrimi de mireasă părăsită şi vroiau sau poate nu vroiau să mă vadă. Atât de galben era părul său încât am simţit deodată cum îmi miroase odaia a floare de muşeţel, atât de aripi erau braţele lui încât am vrut să ies şi să zbor alături de el, atât de transparent era trupul său încât aş fi văzut prin dânsul ca printr-un inel.

— Vino, Nichita, i-am spus, intră, te aştept de mult. Unde umbli? numismat împătimit de efigia Cezarilor uitaţi de Istorie? Tu, cel mai trist şi mai frumos dintre noi, care ţi-ai ales dispariţia drept ultima glorie? Vino, ştiam că eşti doar pentru o clipă dus să-ţi vezi re-*publicanul Ploieşti,* zurbagiu de cuvinte, fluture alb, intră şi spune-mi poveşti. Nici nu mă auzea, de fapt, şi atunci mi-am dat seama că trecuse de miezul nopţii şi începuse ziua de treisprezece şi începuse chiar dimineaţa zilei în care trebuia să vă spun un poem ca o rugăciune pe care aş fi murmurat-o doar pentru mama. Şi m-am rugat de mine să nu mă mai pot trezi niciodată.

— Vino, Nichita, am zis, e geamul deschis şi uită cum umblă bătrânul Bacovia prin urbe neştiind câţi lei să prelingă în cutia de la metrou. Vino, n-a mai nins de mult, se apropie Crăciunul şi un an mult mai nou, intră, te rog, vreau să-ţi spun un banc de paişpe carate, am căpşunică, peşte oceanic şi un televizor parţial color cumpărat în tot felul de rate. El era fluture şi nu auzea sau nu vroia să audă, nesăţios îi sclipeau ochii ca două safire, ca două mărgele de fată purtate la gât ducându-se să se scalde sub sălcii nevăzută şi nudă. Şi privindu-i trupul de fluture, i l-am văzut tatuat de sunete şi de necuvinte, galvanizat de polen, sunând ca un cristal, cicatrizat de toate insomniile lui premonitorii şi sfinte. „Bretanicus", am zis, vino măcar să-ţi arăt cum doarme zâmbind Oana, logodnica ta, care are acum douăzeci de ani şi ţi-a călcat spatele de iubitor de copii, ea doarme şi visează că mai eşti printre vii şi mă întreabă, uneori, cu glas de adolescent simulat: Unde e Nichita Stănescul, logodnicul meu care nu s-a mai arătat?

Tăcea! Fiindcă un fluture nu ştie să vorbească. Doar polenu-i de pe trup începu să mi se prelingă încet prin fereastră şi aripile lui, ca două imense aripi de planor, începură să tremure uşor, foarte uşor...

Atât de uşor, încât am auzit cum sună nostalgic şi depărtat clopotele de aur şi de aramă de la Sfânta Vineri, atât de uşor, încât toţi bărbaţii din blocul în care locuiesc ieşiră pe stradă îmbrăcaţi în fostele costume de gineri, atât de uşor, încât am auzit cum se trezeşte mama din somn în căsuţa ei de dincolo de Munţi cântând cu glas subţire vechi colinzi: „Domn, domn să-nălţăm, domn, domn..."

— Intră Nichita, i-am zis, ne vom duce să vedem casa în care a scris Eminescu Mihai despre Steaua singurătăţii sale. E aici, aproape, în Piaţa Buzeşti, căzută sub incidenţa demolării şi noi o vom muta amândoi legând-o de umerii noştri cu funii de sânge, mai încoace, spre inima poporului român! într-un loc cu pajişti duioase, şi-am să-ţi arăt, dacă vrei, blocul în care ai respirat şi căruia i-a fost hărăzit să rămâie, blocul pe lângă care, de câte ori trec, simt parfum de monezi dacice şi de tămâie.

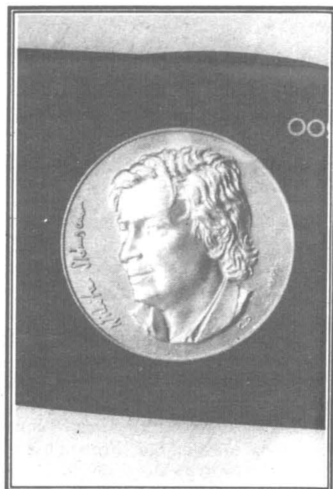
Nu zicea nimic! Privea la mine cu ochi nepăsător dar fierbinte. Fix mă privea şi atunci am înţeles şi mi-am pus cea mai bună îmbrăcăminte şi i-am încălecat spinarea şi m-am ţinut de antenele lui uriaşe ca de propriile-mi speranţe, ca de propriile-mi antene, şi am început să zburăm într-un fel de trist de insinuantă lene, departe, foarte departe, atât cât ne cuprindea matricea şi glia şi, târziu, când am ajuns la poarta de Vest, fluturele de Nichita a zis: „Am vrut să te zbor să vezi un pământ numit România".

Asta a fost. Restul este tăcere. Dimineaţa mi-am găsit camera îmbrăcată de faguri cu miere, de fagurii de miere ai limbii române, cea care a fost şi care va rămâne. Şi, lângă pat, părăsite sau dinadins uitate, două aripi imense de flutur stelar. Şi nu mai ştiu nimic, decât c-am şters ziua de treisprezece din calendar şi m-am îmbrăcat în negru de sus până jos, să fiu solemn şi frumos...

12 spre 13 decembrie 1988

Lucian CHIŞU

AVENTURA CUVÂNTULUI

Precum Eminescu, Arghezi, Blaga, Barbu, Nichita Stănescu face parte din rândul poeţilor care se revendică, mai întâi, din orizonturile limbii române şi de abia după aceea din tradiţia, cultura sau mişcarea de idei a generaţiei din care se trag. „Rădăcinile" lor au pivotat adânc în limbaj iar creaţia a evoluat în zone de emoţie imprevizibile dând cititorului sentimentul că limbajul poetic de până la ei devine o haină strâmtă şi incomodă. De dintotdeauna marile bătălii în domeniul cuvântului artistic s-au dus pe două axe ordonatoare: una a ideilor, cealaltă a expresiei şi, în pofida faptului că de la începuturile lumii şi până azi ideile intră în cultură prin milioane de „glasuri", primatul l-a avut expresia, ea fiind singura care a permis unui număr infim dintre conchistadorii cuvântului cucerirea de noi teritorii. Un poet ca Nichita Stănescu a împins mai departe graniţele limbajului poetic românesc pentru a face loc ideilor. Alături de Eminescu şi Arghezi, acesta produce confruntarea dialectică dintre idee şi stil, cea de a treia revoluţie importantă din expresie. Primul căutase *cuvântul ce exprimă adevărul* şi înfăţişase poezia în *strai de purpură şi aur*, cel de-al doilea ivise *cuvinte potrivite, frumuseţi şi preţuri noi,* în timp ce Nichita Stănescu s-a confruntat cu ameţitoarea aventură lingvistică rezultată din cercetarea limbajului şi a energiilor sale probatoare de ingenium, de la fonetică până la lexic şi sintaxă. Cu Nichita Stănescu, semantica dă naştere unor noi câmpuri metaforice în a căror tensiuni şi profunzimi de viziune nevoia de ordine străbate deşertul lingvistic al *necuvintelor* pentru a trece, de la noţiuni la poezie, „cu ciudă pentru puţinele sentimente exprimate în jurul ideilor". Impactul dintre cuvânt şi gând este acela al roţilor dinţate asimetrice care dau impuls iniţial în lupta ochiului cu privirea, a inimii cu sângele, într-un efort disperat de a înţelege şi nu a încifra. El se cârpeşte cu vorbe, cu substantive şi îşi coase rănile cu verbe visând la idealitatea acelui laser lingvistic „care să taie realitatea de dinainte/ care să topească şi să străbată/ prin aura lucrurilor". Bulversând ordinea canonizată a lumii şi tendinţa de „pietrificare" a normei gramaticale, poetul simte suflul demiurgic peste magma cuvântului: „Tu, Psyhé, tot timpul mă faci să vorbesc când abia mă pregătesc să inventez cuvintele".

Poemele sale, care nu-şi pierd niciodată strălucirea sau jocul de nuanţe şi nu prind lichen pe actualitatea lor, au devenit, mai ales pentru cercetătorii tineri, proba de andurantă a exerciţiului critic desfăşurat sub forma algebrei critice, ori a neputinţei demonstrative din geometria neeuclidiană. Poate şi pentru faptul că, din cele trei dominante ale vocaţiei poetice nichitastănesciene – tematică, filosofică şi stilistică –, cea din urmă e aproape ignorată.

Studiul stilistic şi de expresivitate a poeziei lui Nichita Stănescu dă drept de intrare în cetatea materialităţii limbii teoriilor fascinante ale lingvisticii idealiste. Asemenea lui Platon într-unul din dialogurile socratice, poetul se va fi întrebat: „oare demiurgul cuvintelor va fi când bun, când rău?"

Ca şi Eminescu, Nichita Stănescu a dus limbajul poetic cu multe decenii mai departe decât firul vieţii sale şi, probabil, le va fi dat generaţiilor următoare o înţelegere mai nuanţată şi o punere în lumină, la scara majorităţii vorbitorilor limbii, a forţei şi valorii sale poetice.

Nicolae HAVRILIUC

ELEGII

Elegia lui Nichita Stănescu îmbracă tristeţea fiinţei şi a cunoaşterii, formele existentului şi ale reprezentării lui, în învelişul cel dintâi care a fost *cuvântul.* Pentru poet, cuvântul rămâne starea de graţie prin care divinul şi-a înzestrat creatul spre a deveni omul creator, nu atât după chipul şi asemănarea Sa cât după cuvântul şi cuvântarea Sa. Prin glasul poetului cuvântul se face lumină. Şi lumină s-a făcut prin harul lui Nichita Stănescu, tremurătoarea lumină a nenăscutului, a necuvântului, dar atât de misterioasa de sine a desăvârşirii. Întâlnim la Nichita Stănescu, ca şi la Eminescu, acelaşi spectru al necunoscutului, o irezistibilă atracţie pentru acel *antefactum* adâncit în esenţa de sine. „Din el nu străbate-n afară / nimic; de aceea nu are chip / şi nici formă. Ar semăna întrucâtva / cu sfera ..." *(Elegia întâia)* se aşază în adiacenţă cu „La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă, / Pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă, / Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns ... / Când pătruns de sine însuşi odihnea cel nepătruns" *(Scrisoarea I).* În *„Elegia a doua, Getica"*, melancolicul bine stăpânit este urmat de revoltă. Neliniştea metafizică a lui Nichita Stănescu: „Ai grijă, luptătorule, nu-ţi pierde / ochiul, / pentru că vor aduce şi-ţi vor aşeza / în orbită un zeu ... Şi chiar şi tu îţi vei urni sufletul / slăvindu-l ca pe străinii" intră în consonanţă cu refuzul extrem al lui Eminescu: „Să cer a tale daruri, genunchi şi frunte nu plec" *(Rugăciunea unui dac).* Tonul celor doi poeţi creşte în intensitate şi-şi află motivarea în neîmblânzita lor formulă. Fenomenalitatea lumii din *„A treia elegie"* admite starea de veghe printr-o succesiune de identificări: a fiinţei cu gnoseologicul, a gnoseologicului cu absolutul, a absolutului cu un mai departe absolut întrezărit doar prin „peisajele trecătoare" ale unui somn ce-l înconjoară. Poetul, aflat în miezul lucrurilor şi rânduielilor lor, are revelaţia participării la cunoaşterea şi modelarea lumii prin simţuri şi raţiune, ajutat de „ochii din frunte, din tâmplă, din degete". Dar cutezanţa este însoţită de rigorile ei. Truda cunoaşterii se-mpleteşte cu sacrificiul. Căderea în trup a poetului şi revenirea la „starea de om" apare ca o pedeapsă pentru îndrăzneala de a-l atinge „pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde", ducând la pierderea tuturor darurilor. Aceeaşi „cenzură transcendentală" se dezvăluie, la Eminescu, printr-o trezire din vis când, după neobositele călătorii prin timp şi spaţiu, Dionis constată cu tristeţe condiţia trecătoare a sărmanei sale fiinţe. Atunci când poetul tace, se lasă furat de imposibilitatea cunoaşterii. Lipsind cuvintele, sporesc enigmele. Orice obiect sau fenomen este cunoscut prin raportare la etalonul cunoaşterii ce se află în interiorul eului exercitând cunoaşterea. Mărimea spiritului românesc, prin Eminescu şi Nichita Stănescu, va ilumina IDEEA în chipul universalului, sporindu-i învelişul prin posibilitatea oglindirii ei.

Adi CUSIN

„CHEMAREA REALULUI"

Nichita Stănescu credea în magia cuvântului. Pentru el, cuvintele aveau puterea să vindece ori să ducă un continent la pieire. Le iubea ori se înfricoşa de ele, ca primii oameni de zeităţi. Uneori, frământat de tenebre, ruga prietenii să înceteze a mai rosti anumite cuvinte care, prin simplă rostire, ar fi putut deveni realitate.

„Opriţi-vă, implora el. Cuvintele cheamă realul!" Nu se temea de moarte pe cât se temea de simpla sa denominaţie, de puterea cuvântului din care aceasta s-ar fi putut întrupa. Pe Nichita nu îl violenta numaidecât urâtul văzut, pe cât îl oripila urâţenia unui gând. Fotografiile din copilărie ni-l arată pe viitorul mare poet cu chip de înger. Astăzi evocăm un înger care a trecut prin infern. Cel care nu s-a îndoit de puterea cuvântului, a scris, printre multe alte cărţi, „Necuvintele", „Măreţia frigului". De la el avem de învăţat şi măreţia unei purităţi neîntinate.

Sintagma „cuvintele cheamă realul" conţine un secret pe care l-a deţinut Dumnezeu. Şi, într-o zi, Dumnezeu a rostit: NICHITA STĂNESCU. Şi aşa, Nichita a devenit realitate. Atât de real, încât astăzi ne mirăm cu toţii că acesta a fost. A şi fost.

NICHITA STĂNESCU - 60

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fănuş NEAGU

TORŢĂ DIN VECHEA ELADĂ

Poate mai mult decât noi toţi din generaţia Labiş, Nichita n-a lăsat timpul să curgă pe lângă el zadarnic. Fruntea lui îngemănează, în eternitate, pulsaţii din Eminescu şi linge tainele cerului, dincolo de sublime cunoaşteri, unde numai gândul pur, iluminat de zboruri apologetice, toate spre aripa lui Dumnezeu, poate pătrunde ca o mireasmă a Inspiraţiei. În universul poeziei lui, straniu bântuit şi de matematici ermetice, ninge cu fulgi de magneziu, cu picături de torţă din vechea Eladă, ninge cu mai mult de patru puncte cardinale, cu ochii iubitei, cu inima ei coborând din călcâi de luceafăr, cu ţăndări de felinar bucureştean, cu de tot râsu-plânsu, cu semne metalice smulse din crucea saniei, cu gălbenuş de ou dogmatic, ninge elegiac, iar în osul pieptului o bardă mânuită de-un înger ciopleşte singurătate, fum, tăcere, alcool, blesteme, şi din toate la un loc domnia Poeziei sau misterele ei, vecia închipuirii, biruinţa celui mai omenesc strigăt, care e durerea iubirii.

De ziua ta, Nichita, şi de toate zilele, te îmbrăţişez în gând cu dor.

Gabriela MELINESCU

FRUMOS CA UN PRINŢ

L-am „cunoscut" în sensul Vechiului Testament: adică l-am iubit. A fost un mare noroc reciproc. Eram foarte tânără. Era frumos ca un prinţ, apoi a devenit ca un înger izgonit din cer. Nichita a încurajat toate trăsăturile ludice ale caracterului meu. Întâlnirea noastră a fost de natură astrală. Timp de zece ani, trăiam gândindu-mă la Nichita. Am învăţat să beau, să fiu gata de orice mare aventură. Mai târziu s-a văzut că eram în stare să merg chiar pe linia Carului Mare! Cum spuneam la început, am învăţat multe prin nebunie. Tot timpul ştiam că aveam dreptul să fac orice nebunie, cu condiţia să nu mă distrug. Şi a fost perfect. O reuniune de magicieni, din care a luat naştere o filosofie, un mod de a fi: bobinocheria! Nu e cazul să spun aici că poezia poate e inferioară persoanei. Nichita, ca persoană, ca spirit viu, era cineva de nedescris de generos şi copilăros: un iubit al zeilor!

Nicolae DABIJA

ÎN 1976, CÂND MĂ TUTUIAM CU ZEII

În 1976 Nichita Stănescu sosise la Chişinău, ca să îngenuncheze la gară, să sărute pământul Basarabiei şi să declare (cum venea de la Moscova): „Am făcut cel mai lung drum din viaţa mea ca să ajung de Acasă – Acasă".

Cum zicea că Basarabia continuă până la Polul Nord şi maică-sa era originară dintr-un oraş din Rusia, s-a declarat pe dată basarabean.

Într-o dimineaţă de peste câteva zile când urma să plecăm la Cimişlia şi Hânceşti cu noaptea în cap, mi s-a părut un taciturn. L-am întrebat *numaiţinmintece* şi mi-a răspuns peste o jumătate de oră. Monosilabic şi cu gura închisă. Abia în autobuz, când cineva a desfundat o sticlă cu Negru de Purcari, pe care-l aprecia pentru poezia lui (se apreciau reciproc în acest sens), Nichita a redevenit el. Era altcineva. Nu mai exista în întregul autobuz decât el. Îi atrăgea ca un magnet către scaunul unde şedea şi-i vrăjea pe toţi. Şi-a reamintit întrebările mele mai mult decât banale şi a rostit în loc de răspunsuri nişte eseuri. Tot ce rostea era vers, vorba bătrânului Ovidiu.

Îmi pare rău că n-am avut atunci îndrăzneala să-i conspectez spusele, aşa cum au făcut-o, la Belgrad, Anghel Dumbrăveanu şi Adam Puslojică, aş fi putut azi edita un volum Nichita Stănescu, mai ales din cele rostite în două nopţi la Cimişlia şi Hânceşti, unde vinul era mult, iar el făcea risipă de poezie.

Scriitorii de la Bucureşti susţin că Nichita Stănescu era cel mai sărac poet român: el nu avea duşmani.

Poseda însă o artă rară: arta de a-şi face prieteni. În localităţile pe unde am trecut şi-a lăsat o mulţime de prieteni, mulţi dintre ei nu-i citiseră nici până atunci, nici după aceea barem o poezie.

Între noi se aflau câteva generaţii, dar el ne trata pe tinerii care eram pe atunci ca pe nişte egali:

— Domnule Stănescu... – îi ziceam. Iar el mă corecta:

— Zi-mi Nichita.

— Domnule Nichita...

— Dacă nu-mi spui, pur şi simplu, Nichita, am să-ţi spun şi eu Nicolai Trafimovici.

— Bine, Nichita!

Aşa, în 1976, m-am tutuit cu zeii.

Nu pot să mă laud, ca jumătate din urbea noastră, că Nichita mi-a fost prieten.

Cu ce aş putea să mă laud e faptul că eu i-am fost prieten: i-am popularizat creaţia în Basarabia, punând şi altora la dispoziţie volumele sale, într-o perioadă când literatura română era interzisă aici, când a rosti numele marilor poeţi români era considerat tabu, când ni se făceau percheziţii la căminele studenţeşti, interzicându-ni-se să citim şi să cităm poezia românească.

La seminarele de „Literatură moldovenească" dădeam exemple de ditiramb sau figură de stil:

„M-e dor să pot
să nu-mi mai fie dor de tine".

— Cine e autorul?! ne întreba curios profesorul nostru C.D.

— Petrea Cruceniuc.

— Vedeţi, nu v-am spus eu că Petrea Cruceniuc scrie bine?! rostea cu voce triumfătoare dascălul nostru.

Nu Universitatea a făcut din generaţia noastră una de poeţi, ci faptul că am trecut prin cărţile marilor şi tinerilor, pe atunci, poeţi români, inclusiv ale aceluia care a nichitastănecizat poezia românească de pe ambele maluri de Prut.

Într-o cameră a hotelului „Codru", Nichita a fost rugat să recite ceva. A recitat „Odă în metru antic". La sfârşit, avea lacrimi în ochi, el, care nu era un sentimental, şi urme arse de cuvinte pe buze. Sunt sigur: astfel o recitase doar Eminescu.

Nichita Stănescu n-a luat Premiul Nobel la care fusese propus cam pe atunci, fiind calificat în mai multe răvaşe trimise din România pe adresa Academiei suedeze drept „antisemit". El, care era prieten cu toată lumea.

Grigore Vieru, în anul care s-a scurs (observaţi, campania a încetat!), a fost calificat, de asemenea, pe rând, „antirus",

„antisemit", „antimaghiar", „antiromân", „antimoldovean". Evident, cum putea lua Premiul Nobel pentru pace cineva care e împotriva tuturor?!

Aşa ne-a pedepsit probabil Dumnezeu: să ne conducem mereu de zicala „nici eu, dar nici el".

În felul acesta, sunt sigur, românii nu vor avea parte de Premiul Nobel încă o mie de ani. Deşi aş vrea mult să greşesc.

Dar mai cred că Nichita Stănescu nici nu avea nevoie de Premiul Nobel. El era, şi fără acest premiu, un mare poet. Unul din cei mai de seamă poeţi ai acestui secol.

Să vorbim despre Nichita, acum, când i se împlinesc 60 de ani de la naştere, ca şi cum ar fi viu: aşa cum vorbea şi el despre înaintaşi. El, cel care ne-a devenit strămoş, de tânăr.

Nicolae ILIESCU

ZILIER AL CUVINTELOR

În orice fel de revoluţie apar trei categorii de indivizi: cei care le animă, căci, vezi bine, au un temperament anarhic şi turbulent, plăcându-le foarte mult zgomotul, cei pentru care secundele sunt bătrâne şi amare în urma eşecurilor succesive şi, în fine, cei care au o concepţie clară a ceea ce va urma lumii existente în momentul vorbirii lor. Nu trebuie să fii Bertrand Russell ca să vezi că doar cea de-a treia categorie triumfă, restul ducându-se pe apa Sâmbetei de sus sau de jos. Nichita şi Stănescu face parte din această providenţială corabie ce destramă zorii poeziei. Sau Poeziei, care mereu este o revoluţie.

El începe cu alţii şi se termină cu sine, precedându-l întreaga duminică a literelor române, ca o aură, urmându-l dimineaţa de luni, ca o cometă. Ca orice mare poet, El domesticeşte cuvintele, netezindu-le, plisându-le sau şifonându-le, ba chiar răstignindu-le după bunul său plac. Aşa cum adevărata elită nu-i ciocoiască, adevărata modestie este plină de generozitate. Generozitatea cu care Poetul îţi dăruieşte – dăruit

fiind la rândul lui – o medalie, o monedă, un poem sau o viaţă. Ştiind bine de tot, bătrâne (se vede din ochii lui, aşa cum cred că se putea observa şi la Vergiliu, Gogol, Kafka ori Eminescu) unde îi arde raftul de foarte sus.

Istoria literaturii este şi o succesiune de oameni singuri şi un atlas de vorbe. Nichita Stănescu – chiar dacă l-ai cunoscut, chiar dacă nu l-ai cunoscut – este o istorie literară a cuvintelor de zi cu zi ale limbii române.

Ion COCORA

SUPRAREALITATEA NICHITA

Nu-mi pot permite indecenţa să spun că am fost prieten cu Nichita Stănescu. Totuşi, dedicaţia caligrafiată pe volumul *Sensul iubirii* arată că la 26 decembrie 1960 ne cunoşteam şi eram oarecum apropiaţi. Pot să spun însă că am fost şi eu unul dintre norocoşii care s-au aflat din când în când în preajma lui. Ceea ce am considerat întotdeauna că echivalează cu un privilegiu. Fiindcă, de la început, am avut revelaţia că Nichita e poezia însăşi. Poetul mi se părea că e o imagine perfectă a poeziei sale şi că poezia e o imagine perfectă a poetului. La nici unul dintre contemporani, osmoza aceasta dintre creator şi operă nu se evidenţia atât de uimitor. Sentimentul era că nu aparţine realităţii: îl vedeam ca pe o întrupare ireală, ca pe o utopie, deci implicit şi ca pe un plăsmuitor de utopii şi suprarealitate. El poseda harul rar de a transforma totul în ceremonial: cuvintele şi stările, gesturile şi faptele cele mai comune. Ori de câte ori se întâmpla să-i fiu alături, îmi pierdeam parcă propria realitate. Eram în întregime absorbit de suprarealitatea Nichita. O lume în care simpla mirosire a unei flori apărea ca o mare ruşine, ca un incest. Chiar opţiunea sa declarată la real (v. *A şaptea elegie*) se produce prin convertirea realului în parte componentă a ceremonialului. Căci Nichita avea neobişnuita forţă de a impune vieţii şi lucrurilor o ordine a fabulosului: „Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri". Lângă el era imposibil să nu trăieşti şi tu în numele frunzelor, ajungând până acolo încât să simţi că ai nervuri, sau în numele a ceea ce trăia în clipa aceea! Nichita era pentru mine, din acest motiv, o veritabilă probă de foc. Mă înspăimânta, realmente, câteodată. Destul pentru a nu-i înţelege pe cei ce-l însoţeau zi de zi. Îi înţeleg, în schimb, pe cei ce trăncănesc astăzi şi încearcă să-l minimalizeze şi culpabilizeze în fel şi chip. Ba îi atacă opera cu o impietate descalificantă. Ba îl acuză de colaboraţionism şi amoralitate. Bâjbâie după cine ştie ce tardivă compensaţie. Pe cât de iluzorie, pe atât de jalnică! Pe dos sunt, ca să nu zic altfel, creaturile tale, doamne! Nichita colaboraţionist şi amoral? El, care a trăit în poezie şi prin poezie! Deci, într-o puritate şi moralitate supreme: sacrificiul de sine. Ticăloşiţi am mai ajuns, dacă nu-i dăm cezarului ce e al cezarului: Nichita a fost deplin conştient că se autodistruge. De aici tragismul şi măreţia destinului său. Adică: el nu a avut alternativă: şi-a asumat lucid şi demn condiţia. După Eminescu, a fost unul dintre cei mai morali scriitori români. Între poezie şi viaţă, a ales poezia. Dacă la şaizeci de ani de la naştere nu mai e printre noi, ca fiinţă, desigur, de vină nu e nici un accident şi nici o boală. De „vină" e geniul său. Pe care l-a urmat exemplar, cu omenescul şi neomenescul din el.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Valeriu CRISTEA

Zoaiele polemicii turbate

O caracterizare inedită a scrisului meu: *zoaie comuniste* îmi oferă colegii de la „România literară" (v. nr. 10 din 18 – 24 martie a.c., p. 24) pitiți vitejește în spatele unui pseudonim și ținându-și cu suavă indignare de primadone mâna la nas. Îmi pare rău că recenzie mea, obiectivă cred, la cartea lui Vasile Băran, *Acești scriitori minunați și conștiințele lor zburătoare*, i-a supărat atât de tare pe unii dintre acești scriitori mai mult sau mai puțin minunați, și anume pe cei cu conștiințele mai zburătoare. Căci numai la mare, înroșită de mânie supărare oamenii coboară până la nivel de troacă și recurg la asemenea cuvinte urât mirositoare. Reacționând ilogic, ca în cunoscuta anecdotă: tu îi spui că n-are talent iar el îți răspunde că ești legionar. Deci: pentru că Adriana Bittel a avut dorința (a avut ea această dorință!) să intre în partidul comunist și pentru că, după ce a intrat, de bucurie i-a oferit lui Vasile Băran, care a ajutat-o, o țuică sau un whisky la un local de lux, pentru că Mircea Iorgulescu a avut plăcerea (a avut el această plăcere!) să scrie, săptămână de săptămână, timp de trei ani, articolele de fond hiperceaușiste ale „României literare", pentru că Nicolae Manolescu a avut norocul (a avut el acest noroc, transformat însă acum în ghinion!) de a beneficia de un zdravăn „spate" nomenclaturist în persoana directorului „României literare" în perioada 1971 – 1988, numit direct de Ceaușescu, *pentru toate aceste fapte* INCONTESTABILE (după câte știu, nici măcar amănuntul cu țuica sau whisky-ul gratitudinii partinice nu a fost contestat!) eu, care am marea vină de a le fi reamintit (oportuniștii fiind de felul lor uituci), trebuie neapărat să fiu comunist iar scrisul meu, lăudat câteodată chiar de Nicolae Manolescu, să se prefacă subit în *zoaie*. Am comparat cartea lui Vasile Băran cu un medicament – neplăcut – împotriva uitării (După reacția celor nevoiți să-l înghită, el s-a dovedit cu mult mai neplăcut decât credeam!). „Curios este – zice bravul autor al notiței, care semnează Cronicar – că dl Cristea pare el însuși căzut în prada celei mai depline uitări tocmai când citește cartea cu gust de medicament a dlui Băran". O fi curios pentru numitul Cronicar, dar nu-i deloc adevărat: nu numai că nu am căzut *„în prada"* – cum crede că poate scrie Cronicarul – celei mai depline uitări", dar aș putea spune că, dimpotrivă, n-am uitat absolut nimic, lucru pe care sper să-l dovedesc în viitor și, într-o anumită măsură, chiar acum. „Ar merita să-i împrospătăm memoria – continuă Cronicarul – cu niscai citate din Ceaușescu pe care moralul domn Cristea le comenta cu dostoievskiană scârbă de sine însuși pe la sărbătorile cunoscute". Sunt mai multe ironii aici, mai mult sau mai puțin sau deloc reușite: „moralul domn Cristea" mai întâi. Eu nu m-am pronunțat niciodată în această privință, dacă mă consider sau nu moral (Cel mult, am afirmat că pentru mine scara valorilor morale există, că există „poruncile"). Ce-i drept, unii au avut și au această impresie, că aș fi un ins moral. Nu vreau să supăr însă pe nimeni din această cauză. Sunt gata să cedez epitetul cu pricina Cronicarului, oricine ar fi el. Sigur, m-aș bucura să fie dl Nicolae Manolescu Cronicarul, căci lui i s-ar potrivi cel mai bine epitetul. Alte ironii vizează preocupările mele dostoievskiene și parcă, puțin, și pe Dostoievski însuși: „*dostoievskiana* scârbă de sine însuși". Desigur, fiecare înțelege ce poate din Dostoievski dar cred că n-ar fi rău ca această „scârbă" să-i viziteze cât mai des pe cât mai mulți. În fine, pentru a veni la fondul chestiunii: nu am susținut nicăieri că aș fi „curat", că nu am „scris" etc. Am susținut în schimb și susțin că îmi asum absolut tot ceea ce am scris, de bună voie sau în urma unor presiuni tenace, exasperante, presiuni ce se întețeau când se apropiau „sărbătorile cunoscute" și care erau exercitate în cadrul redacției „României literare" în special de bunul nostru coleg și prieten G. Dimisianu. Parcă îl aud spunându-ne nouă, criticilor și scriitorilor din redacție, ca să ne convingă *să ne dăm obolul* (Nicolae Manolescu era scutit de această tortură; el „scăpa" cu un articol de istorie literară; dar nu pentru că era mai valoros decât unii dintre noi ci pentru că avea un protector fidel – deopotrivă lui și partidului: că acest protector al său nu ne prea înghițea pe noi, ceilalți, nu părea să-l deranjeze; dar asta e o altă poveste...). Parcă îl aud, ziceam, pe G. Dimisianu spunându-ne, ca un cenzor luminat și șef perpetuu ce ne era, că nu ne cere decât niște texte *decente*. În aceste împrejurări, ca și alți colegi hăituiți de insistențe, am scris două sau trei articole în care am citat din Ceaușescu. Sper din toată inima că ele sunt mai mult decât decente. Căci respectivele citate le comentam nu „cu dostoievskiană scârbă de sine însuși", cum găsește cu cale să mă batjocorească, batjocorind evidența, Cronicarul, ci într-un chip, pe cât m-am priceput mai *subversiv*. Probabil că Nicolae Manolescu, entuziastul exeget, fără pic de „scârbă de sine însuși", al operelor lui Dumitru Popescu (Dumnezeu – singurul Dumnezeu la care criticul nostru, altfel greu de mulțumit când scria despre Marin Preda sau când *nu scria* despre Sorin Titel, pare a se fi închinat vreodată), le-ar fi comentat și mai subversiv, dacă ar fi fost pus să comenteze și el „niscai citate din Ceaușescu". Dar nu a fost niciodată obligat, după cum spuneam, să se „compromită": complicitatea cu oamenii partidului s-a dovedit și în cazul lui profitabilă. A rămas „curat"! „Ar merita să-i împrospătăm memoria cu niscai citate din Ceaușescu (...) Preferăm să ne cruțăm cititorii de toate *zoaiele acestea comuniste* (s.n.)...". Ba nu, Cronicarule, nu-ți cruța cititorii, căliți oricum prin simpla lectură a revistei în care publici, și împrospătează-mi memoria. Ar fi un excelent prilej să ți-o împrospătezi în primul rând pe a ta. Și pe a mai vechilor cititori ai revistei, care știu că cine nu voia să-l laude pe Ceaușescu, nu-l lăuda, chiar dacă – în lipsa unui tutore comunist – era nevoit să citeze din el. Așa cum prezinți lucrurile s-ar putea crede că la „România literară", din a cărei respectată echipă de critici literari nonconformiști am făcut parte mai bine de un sfert de veac, eu m-am ocupat numai cu citarea și comentarea lui Ceaușescu. O asemenea imagine, o știi prea bine, falsifică în chip grosolan o viață de om onest în plan profesional și un destin de scriitor neobedient (ieri, ca și azi). O știi prea bine, și totuși minți. Te privește. Ca să tranșăm chestiunea (a cita nu înseamnă neapărat a-l aproba pe cel din care citezi; poți să citezi din cineva ca să-l combați; direct sau indirect, pe față sau voalat), iată, îți dau dezlegare, ba te și invit să re-publici în „România literară" *toate* articolele mele în care am citat din Ceaușescu sau care se referă la „sărbătorile cunoscute". Te asigur că făcând-o nu vei sacrifica prea mult din prețiosul spațiu al revistei. Ca să-ți dau o mână de ajutor și ca să-i dau cititorului posibilitatea de a-și face pe loc idee despre „*zoaiele acestea comuniste*" cu care identifici, fără să clipești măcar, scrisul meu, care formează *un tot*, din care nu reneg nimic, reproduc în continuare, integral, articolul (pe care îl am la îndemână) intitulat *Modestie și orgoliu*, articol scris (tot la insistențele neobositului om de partid G. Dimisianu, firește: ce-ar fi ca tocmai el să fie Cronicarul!?!) „în cinstea" împlinirii a 15 ani de la congresul IX al PCR, în 1980 deci:

Cei 15 ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. coincid cu însăși existența mea de critic literar. Am publicat primul articol în 1962. Am debutat însă cu adevărat în 1964, când am fost angajat, de probă (așa cel puțin eram eu decis să înțeleg lucrurile), la revista la care mai lucrez și acum. Perioada de acomodare nu a fost deloc ușoară și de abia spre sfârșitul anului, în decembrie, am avut sentimentul că am trecut cu bine examenul. În aprilie 1965, semnam prima mea cronică literară. În anii următori am continuat să mă formez... Atunci, în acei frumoși și grei „ani de ucenicie" mi-am lămurit și însușit câteva idei în aparență simple, dar de fapt fundamentale pentru profesiunea și activitatea mea, mi-am clarificat și verificat unele principii – de la care n-am să mă abat niciodată. M-am convins astfel că obiectivitatea în critică înseamnă înainte de toate (fără a subestima rolul științei, al metologiei în obținerea și „asigurarea" ei) fidelitate în raport cu propria impresie de lectură, onestitate față de tine însuți. Să nu te entuziasmezi (cum se mai întâmplă) scriind despre o carte care în fond nu ți-a plăcut cine știe cât și să nu o condamni (dintr-un motiv sau altul) pe aceea care, dimpotrivă, ți-a plăcut (sau ceva îți spune – poate gustul? – că ar trebui să-ți placă). Criticul este prin natura lui supus erorii – îmi spunea odată Marin Preda. Criticul incorect își agravează singur acest risc congenital. Într-adevăr, lipsa de moralitate se plătește în critică și în plan profesional.

M-am convins apoi că, mai ales în această parte a lumii greu încercată de istorie, criticul trebuie să militeze pentru „conținut" și mesaj, pentru seriozitate și gravitate (care nu au nimic de a face cu „spiritul primar agresiv", deși câțiva mimi ai încruntării încearcă să ne demonstreze contrariul), fără teama de a părea „demodat". Străduindu-se în același timp să fie la curent cu evoluția formelor literare și în general cu tot ce e nou, la noi și în alte părți. Că un critic trebuie nu numai să orienteze (aceasta e oricum menirea lui) și să „judece" literatura, ci și s-o iubească – cu toată ființa sa, cu o puritate și chiar naivitate de „simplu" cititor. Că trebuie să înțeleagă și să-i facă și pe alții să priceapă că o carte lipsită de valoare artistică nu înseamnă nimic. Că patriotismul unui scriitor ca scriitor se dovedește prin opera sa. (Dintre doi scriitori, mai patriot e întotdeauna cel mai bun). Că patriotismul criticului se definește în primul rând prin atitudinea față de cărțile despre care scrie, prin relațiile cu ele. Nu e patriot criticul care face mari declarații de dragoste față de literatura română (așa, în general), dar care în articolele sale laudă cărțile proaste și le ignoră (în cel mai bun caz) pe cele importante. Tocmai prin caracterul exemplar al atitudinii față de cărți, Pompiliu Constantinescu, de pildă, ne poate servi drept model. Ce i-am putea cere astăzi în plus față de ceea ce a făcut? Practic, nimic. E un critic care și-a făcut pe deplin datoria, și în acest sens un admirabil simbol.

M-am convins de asemenea că nu poți prețui celelalte literaturi dacă nu o prețuiești pe a ta. Și că reciproca e și ea valabilă. Că un critic trebuie să respingă deopotrivă complexele de inferioritate și de superioritate în cultură, și aceasta nu doar în principiu, teoretic, ci în practica sa de zi cu zi și în funcție de complexul care se manifestă la un moment dat (de dorit ar fi ca „activ" să nu fie nici unul). Că încrederea în geniul național și optimismul nu exclud, ci presupun, luciditate, responsabilitate, măsură...

Cu ajutorul acestor principii mi-am desfășurat activitatea până acum. Cu ajutorul lor intenționez să mi-o desfășor și de acum înainte. Contribuind, în limita talentului meu, la dezvoltarea criticii și literaturii noastre contemporane. E. Lovinescu, un mare critic și un mare patriot (în primul rând în sesnul celor spuse mai sus, al atitudinii față de cărți și autori, căci a impus sau consolidat nume de greutate, ca Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Tudor Vianu etc., a spus cândva: Sunt critic, nu mai mult decât atât, dar nici mai puțin. Cred că orice critic român se înfioară amintindu-și de această autentică deviză a breslei noastre. În care modestia neprefăcută și orgoliul justificat se cumpănesc în chip desăvârșit, și care ne angajează pe noi toți.

Acesta e unul din textele incriminate: chiar respiră el „scârbă de sine însuși" și chiar merită, prin conținutul lui, calificativul de „zoaie"? Cronicarul, am văzut, zice că da. Mă interesează însă și opinia colegilor *onești*.

A CUGETA LA DELPHI

Înconjurat de munți, de înspăimântătorul și totodată magnificul Parnas, la o înălțime de peste 2400 m, cu un peisaj splendid, adevărat arc natural, Delphi, orașul antic al Fecidei din Grecia centrală, își continuă și azi istoria sa milenară. Tărâm al miturilor și al legendelor, al zeilor și al nimfelor, al vestitului sanctuar al lui Apollo, din sec. VIII a Hr., cunoscut prin celebrul oracol și prin jocurile, organizate o dată la patru ani, în deplină amuțire a eriniilor și-ntr-o armonie și ordine de invidiat și azi, orașul este azi plin de vestigii de arhitectură, temple, trezorerii ale polis-urilor grecești, teatrul veneratului Apollo, coloane votive, stadionul, muzeul arheologic etc. (Legenda mai spune că ar fi existat însă și un templu închinat zeului soarelui și artelor, navigatorilor și păstorilor, tocmai în pierduta insulă Leuke, la gurile Dunării, de către preoții traci ...).

Dar, înainte de toate, Delphi este un topos al gândirii, al cugetării profunde, al imaginației descătușate care poate reclădi moment cu moment, piatră cu piatră, eveniment cu eveniment, această impresionantă cetate de vis.

Conform legendei, aici, Apollo, frumosul zeu al luminii și iscusit arcaș, cel născut de Zeus și de zeița nopții înstelate – Leda (la 21 martie, după unii în insula Delos, după alții în Anatolia ...), ajungând în locurile stâncoase ale muntelui Parnas, l-a întâlnit pe Python, un șarpe monstruos, care zvârlea prin cele o sută de guri flăcări și duhoare în stare să otrăvească orice vietate. La îndemnul Herei, una din soțiile cârmuitorului Olympului, șarpele s-a aruncat asupra lui Apollo, vrând să-l răpună. Dar a căzut săgetat de acesta din urmă, care eliberase din arcul său săgeata făurită de Hephaistos. Locul unde a fost răpus monstrul a fost numit Delphi. Tot aici, legenda vrea ca Zeus să lase pe cei doi vulturi ai săi să zboare fiecare în direcție opusă. Aici, la Delphi, înțeleapta preoteasă a lui Apollo, Pythia, așezată pe un trepied de aur, învelit în pielea șarpelui Python, trepied ce se afla deasupra unei grote adânci și fumegânde, bolborosea profeții sibilinice, răspunzând la cardinale întrebări, în schimbul unor bogate daruri. Pe acest sanctuar, considerat între 600 a. Hr.-400 a. Hr. cel mai sacru loc al Eladei, locul celei mai înalte spiritualități, în fiecare a șaptea zi a lunii, se puneau întrebări și se primeau răspunsuri referitoare la ducerea războaielor și-ncheierea păcii, la întemeierea coloniilor, rezolvarea problemelor majore ale cetăților, încheierea căsătoriilor princiare, destinele cetățenilor de faimă. Niciodată însă despre treburi mărunte. Oare nu aici, la Pythia, venise Alexandru Macedon, înaintea campaniei sale istorice, pentru a i se prevesti viitorul? Și iarăși, intervenția legendei: oare nu aici, Apollo, îndrăgostit de Catalia, fermecătoarea fiică a regelui din Delphi, nu-l ucide pe tânărul păstor, iubit de aceasta din urmă, înainte ca Zeus să prindă de veste? Apa, prin voia celui din Olymp, s-a numit, ulterior, Castalia, apă în care însăși Pythia trebuia să-și spele trupul, înainte de a face prezicerile, iar poeții, înainte de a cânta luna.

Aici, pe frontispiciul templului lui Apollo, erau gravate celebrele cuvinte: "Cunoaște-te pe tine însuți. Nimic mai mult." Adică, măsoară-ți bine puterile fizice, intelectuale și sufletești creatoare, ca să știi de ce ești bun și cât îți mai trebuie să lupți cu tine însuți, pentru desăvârșire, spre a putea apoi pretinde ceva de la viață. Îndreaptă-ți apoi ochiul scrutător și mintea spre climatul moral care te-nconjoară.

A cugeta, la Delphi, înseamnă, deci, a gândi profund la acest cutremurător și fascinant dicton, poate cel mai cuprinzător din câte a creat mintea umană. Așadar, omule, nu te grăbi. Gândește-te la fiecare acțiune a ta. Măsoară-ți bine pașii. Păstrează măsura. Acționează pentru desăvârșirea și înnobilarea ta, la început, apoi la cea a semenilor tăi.

A cugeta, la Delphi, înseamnă a te gândi la acea obsesie permanentă a lui Anghelos Sikelianos: realizarea „ideii delphice", a umanismului, a educației în spiritul pururea renăscător al ideilor Spartei și Olympiei. Înseamnă a te gândi la acele impresionante serbări delphice din 1923-1930, de un larg răsunet internațional, la acea *Chemare delphică* din 1932 a marelui liric adresată oamenilor de cultură de pretutindeni, privind răspândirea în lume a adevărului universal al elenismului, totodată prilej de întâlnire a oamenilor în spiritul cultului față de ideile nobile, întemeiate pe frumusețe, adevăr și sublim.

A cugeta, la Delphi, înseamnă a gândi la acel epsilon (a cincea literă a alfabetului grec) răsturnat, de pe partea templului lui Apollo, un semn cu valoare de simbol, un adevărat cod, semnificând, poate, după unii, semnul zodiacal al Berbecului, al cărui patron recunoscut era tocmai Apollo, căci, conform mitului, zeul se născuse în ziua echinoxului primăverii, iar după astrologia antică este ziua în care soarele își începe mișcarea sa în univers. Așadar, a cugeta, la Delphi, înseamnă a privi spre Soare, înseamnă a venera Lumina. A cugeta, la Delphi, înseamnă a fi pătruns de spiritul apollonizat, semn fundamental optimist al acelor popoare care au fost puse, pe bună dreptate, în relație cu armonia și noblețea spațiului geografic. A cugeta, la Delphi, înseamnă a aspira spre liniște, spre calm și simplitate, spre organicitate și absolut. A cugeta, la Delphi, înseamnă a lupta pentru o lume a frumuseții și a emoțiilor sublime, a liniștii și fericirii, pentru o lume a unui profund umanism, modern, optimist și cugetător.

Iași, 30-I-1993

Andreas RADOS

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Vorbeşte mama poetului

DOAMNA STANCU

Doamna Zaharia Stancu a venit la mine, când a fost înmormântarea. Eu n-am ştiut cine e. L-am sărutat pe Nini şi ea mi-a zis că să fiu tare că şi ea a pierdut copilul acum doi ani şi mai înainte şi-a pierdut soţul...

O MAMĂ FERICITĂ

... Şi pe urmă mi-a mai spus Doamna Stancu, atunci când ne-am întâlnit din nou, că totuşi sunt o mamă fericită fiindcă Nini s-a prăpădit fără să ştie că moare, pe când băiatul ei s-a chinuit doi ani.

Şi cu puţin înainte să moară Nini a fost o piesă de-a lui (Horia Stancu) la radio şi noi avem la Ploieşti difuzor în bucătărie. Eu gătesc şi la fiecare miercuri e o piesă de teatru. Foarte drăguţă piesă, am zis. Uite ce frumos a scris...

CĂRŢI

... Cărţi?

Ce bibliotecă frumoasă am avut!

ASEMĂNARE

Aţi văzut ce bine a început să semene Mariana cu Nini?

HOROSCOP

... S-a născut cu noroc în cărţi. Dacă se poate numi noroc. Mi-a zis o persoană, Nini avea cinci ani; mi-a zis că o să-mi facă un horoscop pentru copil numai dacă-i dau data naşterii şi-i vede liniile palmei. Mi-a adus acasă patru foi scrise şi mi-a explicat că el o să ajungă cineva chiar dacă o să mă cam necăjesc cu el fiind cam bolnăvicios. Era mititel când i l-a făcut, horoscopul... Şi mai scria că o să călătorească peste mări şi ţări, că o să fie ceva mare, în orice caz, dar n-o să aibă noroc la bani. Şi nici noroc în nu ştiu câte căsătorii pe care are să le facă şi o să le desfacă, cum se spunea pe timpuri, aşa, mai popular. Marianei i-a ghicit că o să stea pe o ladă mare cu bani. Unde o fi lada aceea, eu nu ştiu!

SUCCESE LITERARE

Nu prea am luat în serios primele lui „succese" în poezie. Prima oară când mi-a citit o poezie micuţă, scrisă de el eu tocmai mestecam într-un cazan cu bulion, aveam treabă multă şi i-am zis: Ia mai lasă-mă în pace cu prostiile tale! Nu ţin minte despre ce poezie era vorba, cred că s-a pierdut.*)

STUDII POLITEHNICE

Studii?

Eu am vrut ca el să dea la Politehnică. Practic, aşa ştiam când a plecat de-acasă, să dea examen, că o să dea la Politehnică. Nici n-a fost vorba de altceva. Numai că el n-a dat acolo...

DOMNUL RÂPEANU

Cu Simache făcea istoria, la liceu iar cu Domnul Râpeanu, româna. Râpeanu ăsta era rudă cu scriitorul, cu Valeriu Râpeanu. Târziu acum câţiva ani, Nini a vorbit la radio despre Domnul Râpeanu şi fata acestuia, profesoară la Kosmodemianskaia a imprimat ce-a zis Nini pe casetă. Şi domnul Râpeanu trăgea să moară, era grav bolnav şi-atunci fata i-a pus caseta şi Domnul Râpeanu a fost foarte fericit.

Simache? Vai, era aşa neglijent şi urât omul ăsta şi mai avea şi un nas mare ca al lui Tănase, dar ce om înţelept era şi plăcut!

UN NEASTÂMPĂRAT

Nu, Nini nu prea venea la mine cu „operele" lui. Nu-l luam în serios şi-l trimiteam la matematică, să-şi facă temele.

Motto:

— Ăsta merge acum?

— Casetofonul? Nu, mamă...

— Bine că nu merge!

Dacă la petrecerile familiale îl puneam să spună poezii? N-ar fi acceptat nici în ruptul capului! Avea alte ocupaţii. Era un neastâmpărat, era ca o zvârlugă (pe cât era de aşezat în anii din urmă!) era când aici, când te mirir unde şi mai era şi „stricător". Taică-su, Călaie nu-l pedepsea niciodată. Eu îl mai certam cu câte-o pălmuţă. Dar săreau toţi ai casei cu gura pe mine şi cumnatul meu Gică m-a poreclit Mustăţea. Ştiţi, Ploeştiul era bântuit de un fel de bandit, unul Mustăţea...

PIANUL

Aveam un pian. Şi lui îi plăcea atât de mult pianul că atunci când venea de la şcoală îşi azvârlea şapca şi începea să zdrăngănească până îmi spărgea urechile. Pianul era instalat pe un hol, lângă bucătărie şi eu trebuia să-l aud. Cânta mai ales cântece la modă. Aveam şi un patefon cu plăci. „His Master's Voice". Asculta plăci simfonice dar cel mai mult şi mai mult îndrăgea bucăţi ca „Zambezi" şi „Chatanooga chu-chu"! Adeseori la noi se făceau „ceaiuri" şi el cânta la pian, cu Emil, un prieten, cânta la patru mâini... „Chatanooga chu-chu"! Veneau mai ales fete: Olguţa (acum e nevastă de ministru, cred) Ramona şi mai venea Prunella. De ce o chema aşa? N-o chema aşa, i se zicea Prunella fiindcă atunci când vorbea parcă avea prune în gură...

PRIMA IUBIRE

Prima lui iubire a fost o fetiţă, Alice.

El avea 5 ani, ea 11 (acum trebuie să iasă la pensie!) şi Nini o alinta spunându-i Sissy. „Sissy, îi zicea, eu am să fur toate bijuteriile mamei, ne suim într-un avion şi fugim în America, amândoi!"

FAMELIE MARE

Ne întâlneam des, cu toţii. Formam o familie mare. La petreceri. Acum ne vedem mai mult pe la parastase. Veneau (Stăneştii) toţi 9 „copii", cu nevestele lor, 9 şi ele şi cu copiii respectivi, ba chiar cu copiii copiilor respectivi.

LIMBI STRĂINE

Nini nu se omora cu învăţătura dar avea totdeauna note bune. Nu era un tocilar. Dar nu-i plăcea... limba rusă (atunci era limba rusă) şi trebuia să fac eu lecţiile cu el. Trebuia să zică, de pildă Krasnaia şapocika şi el zicea altfel, ceva care sună ruşinos, în traducere. I s-a dat odată să scrie o compunere despre „Moartea lui..." (nu mai ştiu despre ce personaj celebru era vorba) şi el a dat tezei sale titlul de... „Ortu' popii lui..." acela...

Şi nici germana nu vroia s-o înveţe.

O DIMINEAŢĂ DE DECEMBRIE

Noi ne-am iubit mult casa. A fost însă o vreme când s-a zis că am avea prea mult spaţiu şi că trebuie să ne restrângem. Un fel de rechiziţie. Şi a venit, repartizată în casa noastră o tânără familie, Cherobocea. Erau doi tineri modeşti, proaspăt căsătoriţi şi nouă ne-a plăcut de ei. Le-am botezat şi un copil, un băiat, pe Săndel Cherobocea. L-am cufundat în cazanul de bulion, de aramă, cu o lumânărică şi... cam atât. Băiatul s-a făcut mare, dar a murit bietul de el la numai 33 de ani. M-am dus la înmormântarea lui chiar pe 26 noiembrie, de Sfântu Stelian şi era atâta durere şi atâta nenorocire că eu am venit acasă şi am zis: Doamne, cum poate o mamă să suporte moartea fiului său! Nu ştiam că eu însumi o să fiu în situaţia asta după trei săptămâni. Şi am avut un vis în noaptea când a murit Nini. Dacă nu i-aş fi spus vecinei, doamna Georgescu şi Cristinei poate că nu m-ar fi crezut nimeni. Mămică, mi-a zis Cristina, de ce eşti aşa de întoarsă? Am visat-o pe madam Cherobocea, i-am zis, se făcea că am intrat în bucătăria noastră şi am văzut că ea mi-a vopsit uşile cu negru. Erau în negru vopsite. De ce aţi vopsit în negru? am întrebat-o şi ea mi-a răspuns că durează mai mult. Asta a fost dimineaţa. A venit doamna Georgescu, mi-a adus nişte lapte (că noi suntem abonaţi la lapte) şi hai să bem un nechezol, că aşa îi spunem noi la cafea, pe urmă i-am povestit ce-am visat şi la ora 12 a venit băiatul părintelui Galeriu şi cu nu ştiu cine să mă anunţe că... Eu am bănuit că Nini a avut vreun accident cu maşina: Spuneţi-mi, ce s-a-ntâmplat? Am început să urlu şi pe urmă ei mi-au spus...

CA UN FUM

Pe Călaie îl visez aproape seară de seară şi l-am visat mereu. Pe Nini nu l-am visat decât o singură dată, acuma, târziu, la Ploieşti. Parcă era sub viţa de vie, cu Călaie. Pe Călaie l-am văzut întreg, se vedea bine, dar Nini... Era îmbrăcat cu costumul acela bej, al lui, dar faţa nu i-am văzut-o. Era ca un fum în faţa feţei lui.

Zilele astea l-am visat iar. Era mititel şi mergeam cu el de mână pe strada Transilvaniei...

*) Nota redacţiei: *Din fericire, poezia există, autorul ei a publicat-o când avea... 48 de ani şi o reproducem, la rându-ne, alăturat.*

Într-o zi cam pe la prânz

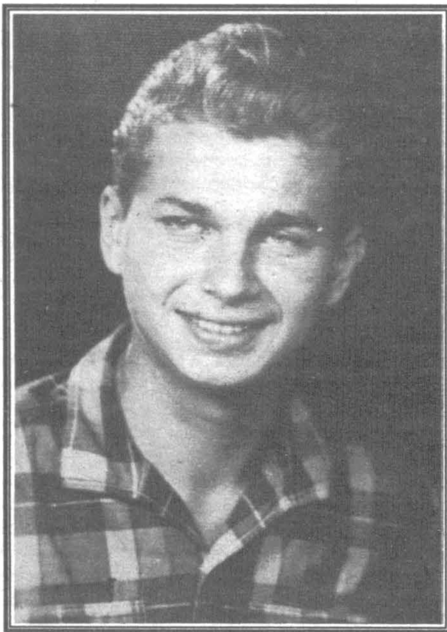
Într-o zi cam pe la prânz,
Gheorghiţă mergea cu-n mânz
Cum mergea cu mânzu-agale
îi ieşi un hoţ în cale
Hoţul fiind bandit din fire
îi luo mânzu cu grăbire
Gheorghiţă rămase cu buza umflată
că n-a avut cu el o bâtă lată
pe bandit să-l bată.

(Mărturii consemnate de Gheorghe TOMOZEI, la 29 iulie 1984)

NICHITA STĂNESCU - 60

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Versuri inedite transcrise pe curat

INSTAURAREA

Mi se instaurase pielea pe carne
ca un zid, ca o despărțire
iar pe străfundul ochilor
patul mamei și-al tatălui meu.

Nici nu-mi mai pasă!
Vedeți-vă de treabă, voi,
lăsați-mă pe mine-n pace!
Prea multe stele noaptea
pentru prea puține gânduri ziua.

Cuvânt mincinos, strigăt bestial și cu
semn,
rup crucea de pe spinarea lui Iisus,
cu dinții îi smulg piroanele din palmi,
biserică a înțelesului, cuvânt bestial!

Rânjesc și îmi îngrop morții.
De la o vreme am început să gândesc.
Cuvânt bestial, roată de căruță a
nimănuia!
Te uit, te uit, te uit.

Văd cu vederea iar nu cu ochii
plâng, nu cu lacrima pe floarea cea
albastră.
„Floare albastră, floare albastră
Totuși, este trist în lume"...

ICOANĂ PE STICLĂ

Când se înclina pe aripa lui stângă
tocmai de aceea se făcuse clipa mult
mai lungă
și trupul mai bogat mai nu trecea
frumoasa mea, iubita mea,
dar când zburase el în sus
se prelungise timpul ca un cui în palma
lui Iisus.
Tu ce erai și nu erai
tu izgonirea mea din rai.
Doar când căzut-a, prăbușit
sunt singurul ce-a mai zâmbit
cu un surâs misterios
Iisuse, Doamne, de Hristos.
La urmă când se înclina
cu aripa din stânga sa
timpul trecea și nu trecea
erai când totul se era.

CE NOROC DE GRAȚIA MÂINII TALE

Ce noroc de grația mânii tale
de capul meu cel nedecapitat la vreme
de versul strâmb de fluturele șchiop
Ah, ce urât de cea urâtă vreme
precând fiind nu mai trăiam deloc
când nimeni nu privea pe geam
spre nu trecea, că nu trecea
iar este, nu era

CU OCHII ÎMPĂIENJENIȚI DE LACRIMI

Mă uitam la paianjen
și mă rugam de el
să nu fi fost adevărat
ce e adevărat
când el mi-a căzut pe umărul meu
stâng și gol
ca o fibulă vie la toga nimănuia
crezându-mă o pradă uriașă.
Nu l-am strivit
ci l-am lăsat în pace
până, sătul, el a plesnit de sângele meu.
Nu m-am mai uitat la nimic după aceea
și nici n-am mai rugat pe nimeni
să nu fi fost adevărat
ce e adevărat.

CÂNTEC

Murea calul sub genunchii mei
nechezând cu oase albe
alergam din doi spre trei
florile, florile dalbe
și pe piatră mă urcai
pe tăria ei cea rece,
munții, turme mari de cai
dinspre șapte înspre zece.

NICHITA STĂNESCU - 60

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Versuri inedite transcrise pe curat

Și de orb m-am cățărat
de-a-ncălare pe lumină
de mirare vinovat
și de lacrima divină
în care mi-am înecat
ochiul împărat
și orbirea
și nedesăvârșirea.

DE NUNTĂ

Totul fusese vorbit și neîntortocheat
noi nevăzuți de nimeni nu ne-am
deocheat
noi ai lui nimeni ne-am împreunat
întocmai cum împărăteasa cu un
împărat
Fugeau și pomii de din calea noastră
fugeau și stelele din bolta cea albastră
văzându-ne că surâdeam
mai prelungind secundele spre un an
văzându-ne că noi ne sărutam
la fel de liberi cum e umbra după ram
pe când eram noi doi și ne iubeam
pe când eram noi doi și ne iubeam
și ne iubeam și ne iubeam și ne iubeam.

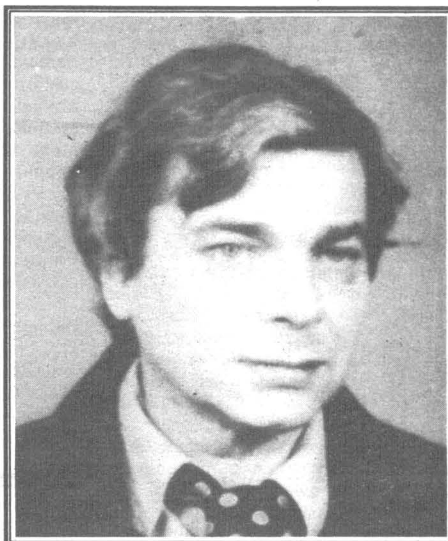
ÎNTOCMAI CUM...

Vulturul stă oprit în aer
ochiul lui nu e la stele
ochiul lui e la miel.
Pietre în ruină, nisip din scoici
toarte și cioburi
ah, cum ați vrut
să vămuiți timpul
întocmai cum amfora
coloana și țeasta,
stau drept
și încerc să-mi aduc aminte de ceva
și mă împuținez
și nu-mi mai aduc aminte de nimic

(MI SE RĂCISE...)

Mi se răcise-n creier un păianjen
întinzând o plasă foarte gri,
O să vii, sau poate n-o să vii,
zise sufletul meu cel de paj.

Ah, ningea cu substantive și cu verbe,
peste tot ce mai gândeam de ne-nțeles,
doamnă, eu sunt pajul tău ales,
peste toatele incerte!

La urmă a apărut apusul,
cuvintele toate se răzgândiseră,
șiroi de sânge, șiroi, doamnă,
șiroi de sânge, galben, șiroi, toamnă!

Apoi, – apoia apoiului.
Năvod!
Sufocare!

(NUMAI CUVÂNTUL...)

Numai cuvântul se începe cu sfârșitul
lui,
cu înțelesul al cuvântului
în timp ce-mi taie ochii o lumină
făr'de înțeles, – divină.

Când trupul meu va putrezi
în damful viermilor cei vii,
numai cuvântul mă spăla-va
reatingându-mă de sclava

acestei tandre reverii
de-a fi să fii
de-a fi să nu mai fi fost
dement și glonț
urcat pe arc
ca Jeana a lui Arc
și ars și tuns
și decapitat
pe un butuc
tăiat dintr-un copac ce încă nu s-a fost
născut.

(ÎNTR-O ȚARĂ...)

(Să o zicem repede că-mi trece îngerul!)

Mircie în o țară cea a Mircilor
de la Carpați la marea cea mai mare
buricul tuturor buricelor
pe steaua oilor ce mușcă dintr-o
adăptare,
o țară fericită și behăitoare
cu cerul tot bolnav de stele
unde lumina cu ardoare te mai doare
pe pântecul ceros al mamei mele
căzusem strâns de-a dreptul în
mormânt la tata
ce răsucindu-se din țintirim
mi-a zis Copile uită-te spre Ialta,
noi dinspre Ialta noi pierim!
Și am plecat desculț și făr'de mers
nedesenându-mi fiecare pas
întocmai cum văzui în univers
cu limba smulsă, făr'de glas.
M-am rătăcit prin animale
și prin secunde eu m-am rătăcit
al orelor trecute însă viitoare
murindu-mă când ele s-au fost nemurit.

1981, la început

NICHITA STĂNESCU - 60

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

AI. PIRU

Z.Ornea ne dă lecţii

Pentru că i-am atras în 1985 atenţia că nu se poate vorbi în termeni ştiinţifici de un „efort ştiinţific de efectivă paleografie", de „transliterare în text latin", de „spirit de Renaştere prin enciclopedismul şi varietatea preocupărilor" şi bineînţeles de „savoare delectabilă" sau „acurateţă impresionantă", cum o face în cartea sa, *Actualitatea clasicilor,* Z. Ornea crede c-a sosit momentul să mă pună la punct. Deşi este limpede că n-are pregătirea de specialitate necesară (a terminat Facultatea de filosofie unde profesorul său preferat era Miron Constantinescu, profesor,doar al examenului de bacalaureat), continuă să facă la *România literară* o „cronică a ediţiilor" luând drept ediţii orice carte nouă apărută şi fără să facă nici o observaţie filologică cu privire la modul cum textul a fost imprimat, ori dacă textul a mai fost publicat, slujindu-se de observaţiile formulate de alţii anterior, fără să citească textul el însuşi.

În *România literară* nr.7 a.c. face critica unei ediţii sub titlul *Un roman al lui Eminescu?* din care s-ar putea înţelege că Eminescu n-a scris niciun roman. Chiar de această părere este şi Z.Ornea, întrucât G.Călinescu (*Opere,* XII, p. 240) a spus că *Geniu pustiu* e mai mult o nuvelă decât un roman. Cum rămâne însă cu părerea lui Perspessicius care, în *Menţiuni de istoriografie literară şi folclor,* 1957, p. 308 (opinia lui G.Călinescu e mai veche), vorbeşte de *Geniu pustiu* ca de „romanul de atâta prospeţime... de atâtea ori minimalizat de unii şi de alţii dintre comentatori..."? Fapt este că poetul şi-l prezenta el însuşi ca roman într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, din 16 mai 1871: „Romanul meu am început a-l scrie parte după impresiuni, nemijlocit, din anul 1868, pe când eram în Bucureşti, parte după un episod ce mi l-a povestit un student din Transilvania". Mai putem nega că Eminescu a scris un roman?

Este drept că eu m-am opus când diverşi cercetători sau publicişti au vrut să facă din Eminescu un om de ştiinţă priceput în toate, chiar şi în fizică, dându-l drept (enormitate!) precursor al lui Einstein în teoria relativităţii. S-a descoperit că un manual elementar de teorie mecanică a căldurii de Adolf Fick (citat de două ori de Z.Ornea ca Frick) era doar tradus de Eminescu pentru nevoile lui proprii. În acest manual este pomenit şi fizicianul Robert Clausius, nimeni n-a susţinut însă că Fick sau Claussius a anticipat pe Einstein. S-a demonstrat apoi că Eminescu nu se informase de la cursuri, cum crede Z.Ornea, despre economiştii Ricardo şi Smith, nici nu-i citise direct, ci-i folosea prin Tratatul de economie politică tradus în germană al americanului H.C.Carey. Poetul avea noţiuni de economie, nu era însă un economist. Ceea ce nu-l împiedica să fie mai iniţiat în filosofie, să citească literatură şi să se aventureze în toate genurile şi speciile literare, printre altele şi în roman.

Prefaţând în 1966 o ediţie de proză eminesciană în Biblioteca pentru toţi de Eugen Simion şi Flora Şuteu, am susţinut că, în afară de *Geniu pustiu,* Eminescu a scris şi un al doilea roman cu titlul (dat de el) *Aur, mărire şi amor.* Am reluat această ipoteză în mai multe rânduri, ultima oară în preziua centenarului morţii lui Eminescu, într-un articol din *România literară,* fără ca Z.Ornea să mă fi contrazis. Deoarece Aurelia Rusu îşi însuşise ipoteza mea încă din 1982, în ediţia sa de proză eminesciană (Eminescu, *Opere,* VI) n-a mai avut timp s-o pună în practică, plecând din ţară, am încredinţat ediţia acestui roman eminescian colaboratorului meu, Petre D.Anghel, care a îngrijit-o prefaţată de mine şi a tipărit-o la „Scrisul Românesc" din Craiova, în 1992. La acest roman, *Aur, mărire şi amor,* se referă Z.Ornea în cronica sa *Un roman al lui Eminescu?*

Punctul meu de plecare este că în proza publicată prima oară de G.Călinescu sub titlul *Avatarii faraonului Tlà* tema nu este migraţia sufletului după moarte, simplu cadru folosit şi în Rebreanu mai târziu, în romanul *Adam şi Eva,* ci consecinţa pe care o are asupra oamenilor posesia aurului, mărirea şi amorul, ce se întâmplă cu ei când vin în contact, sunt întâmpinaţi sau se confruntă cu aceste lucruri. Reîncarnat în cerşetor la Sevilla, apoi în marchiz, regele Tlà rosteşte la un moment dat în ultima calitate aceste cuvinte: „Am prins colţul fericirii în mână... Am aur şi, de-aş zice de-o mie de ori aur, n-aş şti încă bogăţia ce o am, puterea mea... Şi ce nu poţi cumpăra cu acest metal strălucit, în care toţi domnii lumii trăiesc. Tot, tot! Mărire, remărire, coroane chiar... plăceri... şi ceea ce plăteşte mai mult... dreptul şi putinţa de-a dispreţui lumea întreagă... Ce costă inocenţa unei copile!, pot întreba eu... ce, iubirea unei mume pentru copilul ei ucis, ce onoarea unui tată, ofilit pentru ofilirea fiicei sale... Iată-mă iar în vârful lucrurilor omeneşti... Ce aş fi eu fără tine, metal rece şi mort? Un cerşetor pe străzile Sevillei. Ce sunt cu tine? Tot ce vrei... ce este în tine?... Nu pot afla un răspuns în sunetul tău... Ce este în tine?... Este amor? Nu. Unde-i? E amiciţie, mărire, geniu?... Nu, căci nu-l văd... Şi totuşi este tot... tot...".

Este curios cum, publicând întâia oară această proză fără titlu, din 1872-1874, a lui Eminescu, G. Călinescu n-a observat tema ei fundamentală pusă şi în gura şi în faptele celorlalţi eroi derivaţi din Tlà. În manuscris ea este întreruptă la un moment dat şi Eminescu începe o altă secvenţă sub titlul: *Aur, mărire şi amor.* Pentru prima secvenţă nu noi am preferat, cum crede Z.Ornea, titlul *Povestea regelui Tlà* în loc de *Avatarii regelui Tlà,* ci l-am pus pentru că într-un alt text de aspect teoretic, redactat în 1876, pe care editorii l-au numit *Archaeus,* autorul, substituit persoanei care dialoghează cu un bătrân despre omul veşnic, îi spune aceste vorbe: „Poate că povestea este partea mai frumoasă a vieţii omeneşti. Cu poveşti ne leagă lumea, cu poveşti ne adoarme. Ne trezim şi murim cu ele... Auzit-ai tu vreodată povestea regelui Tlà?" E limpede că acest text a fost scris ca o introducere la *Povestea regelui Tlà.*

La fel am intitulat secvenţa din 1872 numită de editori când *Legenda cântăreţului,* când *Istorie miniaturală* şi când *Poveste indică, Istoria unei lacrime,* fiindcă o anunţă un text teoretic introductiv. Cineva vorbeşte astfel: „Să storci pământul - ah, ce! – să storci sistemul solar, nu ca pe o lacrimă... trebuie să treacă anume prin mii de faze elementele din care se compune acel lichid scump... Ah, cine-mi spune istoria unei lacrime? – Bravo! Istoria unei lacrime – spune-ne-o tu!"

Când am zis că *Archaeus* este o introducere, m-am gândit tot la romanul nou proiectat de Eminescu. Secvenţa *Aur, mărire şi amor* intercalată de poet în *Povestea regelui Tlà* ar fi fost un capitol al acestui roman, conţinând şi el un început de poveste de amor, în care personajul Iorgu este atacat de o fiinţă "cu ochi ca doi diamanţi negri" în rochie de mătasă neagră şi evantai de lemn de trandafir. Dintr-o pagină, înţelegem că inima tânărului era dată altei femei, că ar fi urmat deci o competiţie pentru el între aceste două femei pe care Eminescu n-a mai scris-o. Ce a scris nu este însă o fiziologie, cum crede Z.Ornea, ci o prezentare a cadrului acţiunii. Este curios cum, încă o dată, Z.Ornea nu observă decât cadrul, nu tema însăşi, aici amorul, a naraţiunii.

Archaeus, introducerea scrisă mai târziu la roman, are o variantă. În amândouă, Eminescu lămureşte ce înţelege el prin Archaeus: „În fiecare om se-ncearcă spiritul Universului, se opinteşte din nou, răsare ca o nouă rază din aceeaşi apă, oarecum un nou asalt spre ceruri. Dar, rămâne-n drum, drept că în mod foarte deosebit, ici ca rege, colo ca cerşetor...". Acest pasaj apare separat şi în limba germană: „In jedem Menschen versucht ich der Weltseist..." Este pasajul pe care-l citează G.Călinescu, conchizând *(Opere,* 12, p.216) că „Teoria veşniciei formelor Universului... s-ar putea să fie o introducere la *Avatarii Faraonului Tlà* Archaeus fiind, cum îl numeşte tot Eminescu în acelaşi loc, "un Ahasverus al formelor", am intitulat textul numit de editor *Archaeus,* aplicat la tot romanul, *Archaeus şi metamorfozele formelor,* sporindu-l cu alte texte din care unul e intitulat de Eminescu însuşi *Despre nemurirea sufletului şi a formei individuale (1874).* Textul a fost publicat întâia oară de G.Călinescu (cf. *Opere,* 13,p.26-28), a doua oară de Magdalena Vatamaniuc *(Fragmentarium,* 1981) şi a treia oară de Aureliu Rusu *(Eminescu, Opere,* VI,). Crezând că acest text pe care G.Călinescu îl analizează la capitolul *Filosofia teoretică – Individul metafizic şi nemurirea* din *opera lui Eminescu,* confruntându-l cu Schopenhauer, face parte din *Archaeus* (termenul e al lui Schopenhauer), Z.Ornea îi dă această interpretare însoţită de un citat: „Poetul îşi expune teoretic concepţia despre viaţă, moarte şi reîncarnare fatală". Urmează citatul: „De aici rezultă cum că noi am fost întotdeauna şi vom fi totdeauna individual determinaţi aşa cum suntem şi cum că moartea este numai un vis al migraţiunii noastre. De aceea, numai a nu fi fost niciodată este singura formă a existenţei, cine există, există şi va exista întotdeauna – de nu în faptă, dar ca posibilitate şi posibilitatea neavând în eternitate timpul nici un înţeles – este existenţa chiar". Trebuie să-i spunem lui Z.Ornea că nici Eminescu, nici Călinescu nu fac în legătură cu acest manuscris vreo trimitere la *Povestea regelui Tlà.* Legătura am făcut-o eu, nu pe ideea considerată de Z.Ornea obsesivă la Eminescu, a migraţiei, ci pe ideea că existenţa e o posibilitate individuală de a fi, în romanul său, *Aur, mărire şi amor,* determiantă de aceste dorinţi.

Într-adevăr, Eminescu figurează în roman un număr de asemenea posibilităţi existenţiale, altfel spus, de forme de a fi, în condiţii, medii, epoci şi peisaje diferite: un rege (Eminescu nu foloseşte cuvântul faraon, care la noi mai înseamnă şi ţigan) în Egiptul antic, un cerşetor în Sevilla medievală, un marchiz în Madrid, un tânăr dezamăgit de femei, Angelo, la Paris, un cântăreţ paria îndrăgostit de fata unui împărat din India (nu uităm că Eminescu a scris şi povestea *Făt Frumos din lacrimă),* un tânăr blazat, într-un salon din Iaşi, sub domnia lui Mihai Sturdza, în 1840. (Iorgu, în capitolul *Aur, mărire şi amor),* un pustnic Iosif care ar putea *să* fie Iorgu cel de mai înainte (Eminescu are şi o poezie intitulată *Pustnicul,* debutând cu prezentarea salonului din Iaşi, din 1840, figură care ar fi putut să beneficieze de romanul Vicontelui D'Arlincourt, *Le solitaire,* tradus în 1837 de Pavel Pruncu, sub titlul *Pustnicul,* traducere elogiată de C.Negruzzi, un tânăr evreu, Ruben, însurat cu Hagar, fata lui Levy Canaan din Suceava, vândută de tatăl ei unui nobil, închisă cu copilul ei într-un turn unde suferea de sete şi pe care Ruben încearcă s-o salveze după ce i-a ucis tatăl, dar soseşte prea târziu, sparge ulciorul cu vin pe care i-l adusese şi moare şi el când vede că Hagar a înnebunit şi îşi contemplă copilul mort. (tema din *Zerbrochener Krug* de Kleist pentru care am intitulat-o *Ulciorul spart,* titlul *Iconostas* şi *Fragmentarium* fiind al caietului în care Eminescu şi-a scris-o, nu al povestirii), un cavaler prefăcând, cu acea posibilitate pe care ne-o dă nemurirea, individul metafizic existent în noi, o înmormântare în nuntă (traducere, ceea ce văd că Z.Ornea nu ştie, după povestirea *Sir Bertrand* de Miss Aikin, intitulată de editori până acum, nesemnificativ, *Fragment),* un boier de ţară, Vasile Creangă, fratele pustnicului solomonar Iosif şi tatăl junelui Iorgu din *Aur, mărire şi amor,* un preot, Ermolachie Chisăliţă, şi consorţii, personaje bufe din acelaşi mediu rural, un tânăr care n-apucă să se însoare cu Maria, fata unui castelan, ajunsă o Dalilă *(Visul unei nopţi de iarnă),* în fine, un tânăr funcţionar, Ioan Vestimie, îndrăgostit de Anna care visează că a murit şi are un vis în vis (tema viaţa este vis). Sub acest raport povestirea e terminată, dintr-o notă marginală rezultă că poetul vroia să-şi ducă personajul în Italia, unde să moară pe un pat rece ca un bătrân cerşetor în murmurul de mântuire al unei fete.

Introducerea la romanul *Aur, mărire şi amor,* intitulat de noi *Archaeus şi metamorfozele formelor* se deschide în ediţia lui Petre D. Anghel cu manuscrisul care debutează cu cuvintele *Schema cursului naturii.* Manuscrisul a fost publicat întâia oară de Ion Scurtu în – Eminescu. *Scrieri politice şi literare,* 1905 (cr. şi Magdalena Vatamaniuc, *Fragmentarium, p.278).* Se vorbeşte şi aici de „un Ahasver a formelor lumei". Z.Ornea nu l-a citit şi-l ignoră cu suficienţă. Se explică de ce n-a priceput nimic din demonstraţia mea, că Eminescu a scris un roman cu titlul *Aur, mărire şi amor.* Cronica sa la ediţia acestui roman, egal ca întindere cu *Geniu pustiu,* este egală cu zero.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FRANCISC MUNTEANU

DOUĂ ÎNTÂLNIRI*)

ORI DE CÂTE ORI trebuia să sune la Cabinetul 2, Ghiață devenea agitat, o neliniște ciudată punea stăpânire pe el și, neputându-și controla gesturile, își netezea cu palma cele câteva fire de păr aduse de la tâmpla stângă, care îi mascau chelia, sau își ștergea ochelarii din minut în minut. Fără ochelari pe nas, își odihnea ochii miopi, obosiți de cele patru dioptrii, și lucrurile din fața lui își pierdeau conturile precise de parcă le-ar fi privit de la mare distanță. Se studiase de nenumărate ori în oglindă; privindu-se își manifesta disprețul față de el însuși; era mic de stat, slab, o ciosvârtă de om, parcă neterminat, crescut în incubator, cu ochii micșorați din cauza lentilelor, chel, cu nas subțire, osos, cu sprâncenele de culoarea pielii, abia vizibile. Singură, puterea, îi compensa deficiențele fizice. Încă de mic fusese bătut de toți copiii din cartier, batjocorit. Neputându-se confrunta cu ei, devenise șiret, se răzbuna punându-le piedici sau lovindu-i pe neașteptate pe la spate. Colegelor de clasă care îi întorceau spatele le punea broaște în ghiozdan sau le vărsa cerneală peste caiete.

Ghiață își mai netezi o dată părul cu palma, apoi, tulburat, ridică receptorul telefonului scurt și formă un număr din două cifre. Îi răspunse aceeași voce cunoscută, arogantă, antipatică:

— Cabinetul 2.

— Aici colonelul Ghiață. Aș vrea să raportez ceva tovarășei.

— E foarte ocupată, îi răspunse sec șeful de cabinet.

Ghiață insistă:

— Știu că e foarte ocupată. Când se eliberează, vă rog să-i comunicați că am căutat-o.

— E o chestiune importantă?

— Desigur, tovarășe. Dacă n-ar fi fost o chestiune foarte importantă, n-aș fi îndrăznit s-o deranjez.

— Îmi lăsați un număr de telefon?

— Știe dumneaei unde să mă găsească.

Când fusese repartizat la Direcția a V-a, în câteva zile se lămurise în privința colegilor lui. Nu se temea de nimeni, nici măcar de Pacepa care, ori de câte ori avea ocazia, îl umilea: se disprețuiau reciproc, și Ghiață aștepta momentul să se răzbune. Din păcate n-a apucat acest moment, deoarece Pacepa, în plină glorie, omul de casă al familiei, dăduse bir cu fugiții: ceruse azil politic în Statele Unite. Bănuia de mult că șeful lui direct face joc dublu: prea cădeau cei mai buni agenți români, prea știau americanii pe toți oamenii de decizie din țară. Dar nu avea date, totul era doar o supoziție. Faptul că în afară de mici interviuri Pacepa nu făcusese nici o declarație concretă în afară de demascarea unor agenți germani care lucrau pentru ruși, îl derută. În schimb îi confirmă presupunerile că Pacepa era de mult cu fundul în două luntre. Datele furnizate de Pacepa îi conveneau de minune C.I.A.-ei, care era angajată într-o luptă pe viață și moarte împotriva social-democrației germane. Țările din Est, în special România, nu intrau în vizorul lor. Deocamdată. După plecarea lui Pacepa, Ghiață nu se mai temu nici de comandantul suprem, deși nu primise decât o mică parte din sarcinile pe care le avusese înaintașul său. Desigur, dacă ar fi fost în locul președintelui, ar fi procedat la fel, ca un singur om să nu posede toate sforile puterii în mână. Își permise chiar să-i spună acest lucru secretarului general și acesta îl aprobă:

— Să știi că, încrederea totală a avut-o numai din partea Cabinetului 2.

Justificarea aceasta, dezvinovățirea sa față de un subaltern i le atribui ca o slăbiciune, și slăbiciunea asta îl umaniză. Atunci își permise să refuze avansarea. Motivarea că, îmbrăcat în uniformă de general, ar arăta caraghios nu era ideea lui. I-o spusese chiar Pacepa cu câteva zile înainte de a pleca în America:

— Tu, Ghiață, cu statura ta, cu mutra pe care o ai, ai putea deveni prim solist la circ. De ce nu-ți încerci norocul? Dacă vrei, pot să intervin să ai dreptul să porți uniformă de general cu delegație scrisă, ca nu cumva oamenii să nu te ia în serios.

— O să reflectez la propunerea dumneavoastră, tovarășe general.

Simțea de mult că puterea îi dădea târcoale și acum, ajuns în locul lui Pacepa, chiar cu atribuții mai puține, avea dreptul să aspire la și mai mult. Îi plăcea să fie socotit omul din umbră. Puterea nevăzută era mai eficace decât cea afișată pe micul ecran sau în paginile ziarelor. Totuși, era un om de care se temea, și nu în principiu, ci biologic: de tovarășa. Ea era imprevizibilă, reacțiile ei erau nefirești, spunea un lucru și în ochi i se citea altceva. În gândire nu avea nici logică, nici continuitate. În Cabinetul 2 nu călcase decât de două ori: prima oară, după ce fusese instalat Postelnicu, fără să cunoască motivele exacte ale convocării. Până atunci, toate sarcinile le primea prin telefonul scurt.

Intră în cabinet sfios, tulburat de importanța ce i se dădea.

— Sărut mâinile, stimată tovarășă.

Elena Ceaușescu își ridică privirile de pe hârțoagele ei de pe birou și-l măsură lung din priviri. După expresia feței, Ghiață își dădu seama că nu făcuse o impresie prea bună, dar nu se îngrijoră: aștepta să afle motivul invitației.

— Deci, dumneata ești Ghiață.

Fraza nu sună ironic, era pur și simplu constatativă. Poate și el, trezit în fața piramidelor, ar fi rostit aceleași cuvinte:

Deci, astea sunt piramidele.

— Da, stimată tovarășă.

Ea continuă să-l cerceteze:

— De ce faci eforturi să-ți maschezi chelia? Churchill a fost chel, Hrusciov a fost chel, și mai e chel și un mare actor american, Jules Brainer.

Fără îndoială, rostirea numelor străine nu era punctul ei forte, constată Ghiață, și se întrebă dacă fusese chemat să i se reproșeze că-și maschează chelia.

Tovarășa se ridică de la birou, se duse până la fereastră, privi porumbeii de pe balustrada terasei din fața cabinetului, apoi se întoarse spre el:

— Îți plac porumbeii?

La această întrebare nu putea răspunde decât afirmativ, deși în copilărie omorâse câțiva cu praștia.

— Îmi plac foarte mult.

Nu știu dacă n-ar fi trebuit să adauge și titlul ei, „stimată tovarășă".

— Iarna strâng firmiturile de la masă și le aduc să mănânce. Ce părere ai despre Postelnicu?

Întrebarea veni pe neașteptate și Ghiață rămase descumpănit. Se întrebă ce ar fi vrut să afle tovarășa: că e rău, că e bun, că-i omul cel mai potrivit în fruntea Ministerului de Interne? Răspunse evaziv:

— Încă nu mi-am făcut o părere, stimată tovarășă.

Faptul că i se cerea o caracterizare a superiorului său direct îi zgândări orgoliul. Ar fi dat mult să știe ce răspuns aștepta *tovarășa*.

— Eu îmi formez o părere despre un om după cum rostește primul cuvânt, după cum arată, după pauzele dintre două fraze, după cum își ține mâinile și după multe alte detalii pe care alții le trec cu vederea.

Ghiață n-ar fi crezut-o capabilă să rostească o frază atât de lungă, atât de coerentă și mai ales cu observații atât de subtile

Răspunse stânjenit:

— Eu nu am experiența dumneavoastră, stimată tovarășă, și în afară de asta n-aș îndrăzni să fac aprecieri pripite, mai ales când e vorba de un superior de-al meu, în care dumneavoastră ați investit atât de multă încredere.

— Mi-am dat seama de cum ai intrat aici că n-ai curajul răspunderii. Nici nu știu dacă pot avea încredere în dumneata.

— Puteți avea, stimată tovarășă. De altfel, asta oricum rămâne la latitudinea dumneavoastră: mi-ați auzit primul cuvânt, ce pauză fac între fraze, cum îmi țin mâinile.

Elena Ceaușescu se încruntă, rămase o clipă pe gânduri, apoi începu să zâmbească:

— Îmi place șiretenia ta, Ghiață. Și acum, îți spun eu părerea mea despre Postelnicu. E prost. Dacă l-aș întreba pe unde vine Venezuela, ar începe să transpire și să bâlbâie; încercă să imite vocea guturală a ministrului de interne: „Vă raportez, stimată tovarășă, că până mâine vă spun unde este amplasată Venezuela și vă dau toate informațiile necesare". Eu, când mă duc acasă, obosită după douăsprezece, patrusprezece ore de lucru, mă gândesc la combinațiile moleculelor. El, când se întoarce acasă, se îmbată ca un porc. Uite de ce te-am chemat. O să-ți dau o misiune foarte importantă, bineînțeles confidențială, pe care ar fi trebuit să mi-o rezolve ministrul de interne. Neavând încredere în el, te-am ales pe dumneata. O să te chem într-o zi să stăm de vorbă mai pe îndelete. Am terminat.

Ghiață luă poziție de drepți:

— Oricând la dispoziția dumneavoastră, stimată tovarășă.

Încă înainte de a ieși din cabinet, Elena Ceaușescu se așeză la birou și răsfoi zgomotos un dosar.

Sună telefonul scurt cu zbârnâit ușor, discret. Ghiață își netezi cele câteva fire de păr pe creștet și ridică receptorul:

— Da, eu sunt, stimată tovarășă. Acțiunea decurge normal. Am primit trei telefoane până acum. O singură abatere de la dispoziții: a tras la același hotel. Da, i s-a atras atenția în privința asta, în mod special. Am înțeles: nu se va mai duce niciodată. Ce anume? A, să nu vorbească? Desigur, așa cum spuneți dumneavoastră. Nu va vorbi nici în somn. Sărut mâinile, stimată tovarășă.

Puse receptorul în furcă și rămase îngândurat: uite cum se hotărăște soarta unui om, în câteva secunde, de o femeie care în orele ei libere se minunează de combinațiile intime ale moleculelor. Încercă să-și imagineze fața lui Caraman și pentru o clipă se înduioșă, pe urmă se dojeni pentru această slăbiciune. Cine știe, poate, odată, moartea lui Caraman i-o va putea imputa chiar toravășei.

A doua oară fusese primit în audiență după câteva luni, când crezuse că nu va mai fi invitat niciodată, pentru că făcuse o impresie proastă și nu-l făcuse dobitoc pe Postelnicu. Un timp chiar aștepta să fie schimbat din postul în care abia fusese numit. Era într-o luni dimineața când fu anunțat de șeful de cabinet al tovarășei să nu părăsească biroul, deoarece tovarășa, în clipa când se va elibera dintr-o ședință foarte importantă, va binevoi să-l primească. Rămase în birou și privi ore întregi telefonul mut. După masă, era convins că audiența fusese amânată și șeful de cabinet a uitat să-i comunice. Mai pățise odată așa în copilărie: învățătorul îl pedepsise să stea în genunchi în colțul clasei chiar spre sfârșitul ultimei ore de curs. Sunase clopoțelul, elevii părăsiseră clasa și învățătorul îl amenință cu bătaia dacă va îndrăzni să plece înainte de a veni el să-i ridice pedeapsa. Apăru o femeie de serviciu care făcu curățenie în clasă ridicând nori de praf cu mătura și-l îndemnă să plece. El însă, disciplinat, nu îndrăzni să calce ordinul învățătorului și rămase în genunchi în apropierea sobei de teracotă, privind tâmp peretele văruit. Stând nemișcat, descoperi un păianjen coborând din tavan, lăsând în urma lui un fir subțire abia vizibil. Paianjenul începu să-și țese plasa: întâi, făcu două triunghiuri simetrice așezate față în față, pe urmă dispăru. Reveni după un sfert de oră și mai țesu două triunghiuri, apoi începu să le împletească în cerc cu foarte multe colțuri, ancorându-și plasa de perete și de marginea sobei.

Când se lăsă frigul în clasă și afară începu să se întunece, Cornel hotărî să plece acasă, nu înainte însă de a număra până la o sută. Numără de patru sau cinci ori până la o sută și învățătorul continua să nu vină. Pe urmă, brusc, îi veni o idee năstrușnică: să stea la locul caznei până dimineața, să devină erou. Petrecuse o noapte îngrozitoare: auzi lipăiturile mărunte ale șobolanilor și ca să-i gonească începu să cânte singurul cântec pe care îl știa: Trăiască Regele.

Dimineața, toată clasa împreună cu învățătorul râseră de el și se simți îngrozitor de umilit.

Însetat, nemâncat, continuă să rămână în birou și să privească cu încăpățânare receptorul telefonului scurt

*) Fragment din romanul „*Cont secret*".

(Continuare în pagina 14)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Valentin SILVESTRU

Virtuozităţi neprovinciale

În afara Capitalei, Republica Moldova are două instituţii teatrale de stat: Teatrul „B.P. Hasdeu" la Cahul şi Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" la Bălţi. Deci una în Sud şi alta în Nord. Fiecare îşi are însemnătatea sa culturală. Cultivă literatura română, contribuie la şlefuirea limbii vorbite, formează gustul pentru artă unor categorii de public genuin. Dar mai ales susţin ideea de naţionalitate şi aceea de cultură naţională – lucrare ce merită cea mai înaltă preţuire.

Animatorul principal şi directorul scenei de la Cahul – care are opt ani vechime – e regizorul Victor Ignat, om tânăr, energic, pasionat. A constituit o trupă şi şi-a format, după câte s-a văzut, şi un public. Face turnee lungi, cu această trupă, prin sate şi oraşe. A fost cu ea şi în România, arătându-ne un spectacol încântător, *Ţara lui Gufi* de Matei Vişniec, realizat cu sprijinul regizorului (invitat) Mihai Lungeanu. Au mai avut în repertoriu, în ultimii ani, *Casa nebunului* de Tudor Popescu, *Însurătoare cu bucluc*, colaj de schiţe cehoviene, *Muntele şi valea* de Hasdeu, *Georges Daudin* de Molière, *Radu Ştefan întâiul şi ultimul* de basarabeanul A. Busuioc, *Furnici* de Aldo Nicolaj, şi câteva piese pentru copii, încercând să întemeieze şi o secţie pentru păpuşi. În acest sens s-a făcut apel la un bun profesionist gălăţean, Dan Ganea. Pe afişe apar drept colaboratori permanenţi poetul Grigore Vieru, regretatul Ion Aldea Teodorovici, muziciana ieşeană Dorina Crişan Rusu. Victor Ignat e laborios şi tenace, face regie, scenografie, scrie versuri, administrează cu rigoare şi iscusinţă instituţia – pentru care, aş zice, e un om providenţial.

E posibil ca după consolidarea acesteia să-şi pună problema unei mai sensibile concentrări pe meseria de regizor, pentru care are evidentă chemare şi unde vădeşte pricepere. I-am remarcat însuşirile în montarea vodevilului *Kir Zuliaridi* de Alecsandri, pus în scenă cu voioşie, în ritm alert şi colorit de epocă. N-a acordat îndestulătoare atenţie rostirii (cam învălmăşite), dar a legat bine partiturile actoriceşti între ele. Costumele nostime, decorul elementar şi vesel, rânduirea peripeţiilor în crescendo-uri amuză şi antrenează publicul.

Al doilea spectacol ce ni l-a prezentat, *Joc dublu* de Robert Thomas, se bizuie pe o piesă măruntă, de serie, o farsă poliţistă de duzină, în care ghiceşti mistificarea unor escroci, din primele scene. E scrisă de un conţopist al literaturii de aventuri. Regizorul a tratat-o însă cu îngrijire. A dat cursivitate acţiunii (de fapt, acţiunilor paralele), l-a machiat corespunzător pe interpretul unui dublu rol (doi gemeni), a ţinut mica enigmă în frâu, cât s-a putut. Şi aici a ştiut să valorifice hazul – atât cât era în sărmana scriere. Ne va face plăcere să-l urmărim şi în montări de dificultate, în care însuşi să-şi testeze calităţile, şi să producă exegeze scenice de însemnătate.

Echipa de actori cuprinde talente reale şi unele în formare. L-am remarcat, în ambele spectacole, pe Tudor Andreiţă, spiritual în Kir Zuliaridi – grecul cu porniri de Othello, stâlcitor de limbă, fire mediteraneană pasională – şi în dublul rol din farsa poliţistă, jucând ba un soţ cinic şi pervers, ba un băiat bun şi stângaci – diferenţiind nimerit personajele. Vesel, comunicativ e tânărul Andrei Popa, evidenţiindu-se prin naturaleţe şi spontaneitate. Aliona Pascal, Margareta Resteu, Larisa Muraru (o dulce şi fină cuconiţă), Mariana Gotişanu (o slujnică neroadă şi speriată, desenată cu creion caricatural) sunt de reţinut.

Sporirea ambiţiilor artistice ale teatrului va potenţa, neîndoielnic, şi însuşirile formaţiei, precum şi ponderea ei în ansamblul activităţilor teatrale din Basarabia.

Teatrul Naţional din Bălţi impune în primul rând prin clădire – monumentală – arhitecturată modernă, având un vast spaţiu de reprezentare, două scene interioare foarte elegante, un cadru îmbietor. Ne-au interesat spectacolele sale. Mai mult de jumătate sunt cu piese româneşti de ieri şi de azi. După *Muntele* de D.R. Popescu, acum se joacă *Transfer de personalitate* de Dumitru Solomon. Şi alte date repertoriale atestă interes susţinut pentru dramaturgia română modernă, cu selecţii reprezentative. Un păpuşar român valoros, Vasile Hariton (de la Constanţa), creează aici şi un început de teatru de marionete.

Ni s-a arătat un spectacol de studio cu drama mitică a lui Sütö András, *Cain şi Abel*, parabolă a contradicţiilor caracteristice neîmblânzitei firi omeneşti, istorie apocrifă a începutului unui destin planetar.

A înţeles-o şi prezentat-o, în scenografie aerată, costumaţie potrivită şi ton baladesc, tânărul regizor Dumitru Griciuc, călăuzind actorii spre o rostire frumoasă, punând în contraste complicate, poetice, fraţii vrăjmaşi, părinţii şi copiii, bărbaţii şi Femeia, – a cărei instabilitate vine din neputinţa de a alege altfel decât cu inima. Ambianţa e de ritual. Sugestiile – de înfruntare şi de omucidere – duc la o convenţionalitate elegantă. Prestanţa şi dramatismul Evei (Ileana Puiu) şi aerul de patriarh, veşnic contrariat în aspiraţia lui spre concordie, al lui Adam (Vasile Tăbărţă) interpretările fraţilor de către Vitalie Todiraş (Cain) şi Slavian Vlad (Abel) au portanţă. Scenică, agreabilă în postura candorii de la capătul dintâi al lumii, actriţa Lilia Bejan susţine convingător rolul Arabelei.

Deosebit de atrăgătoare prin truculenţă şi factură burlescă e premiera *Transfer de personalitate*. Am văzut piesa în cinci versiuni scenice diferite în ţară, unele punând accentul pe comedie, altele pe grotesc, două pe tragismul situaţiei: un om e închis şi torturat pentru că i se contestă propria-i identitate. Inspirată de schiţe de J. Haşek, piesa e originală şi stringent compusă, radiografiind unul din procedeele absurde ale represiunii într-un stat totalitar. Sunt incriminate brutalitatea poliţiei şi cretinismul magistraţilor, medicilor, slujbaşilor ce ţin de aparatul represiv.

Spectacolul de la Bălţi îmbină remarcabil comicul şi dramatismul, folosind maniera burlescă de derâdere şi punctând fin tristeţea omului nevinovat care nu-şi poate dovedi inocenţa decât depersonalizându-se până la pierderea ultimului semn al individualităţii, *numele*. Inspirat şi ingenios, scenograful Ion Puiu a creat o veselă odaie a poliţiei, în care în toalete cresc flori, iar când tragi de lanţ cântă muzica. Un regizor îndemânatic şi artist, Anatol Pânzaru, a pus în mişcările personajelor pe paşi de dans, a desenat, în genere, un arabesc coregrafic mucalit al tuturor eroilor şi a ales cu meşteşug actorii, între care se evidenţiază Anatol Răcilă (Comisarul), comedian de excelenţă, găsind mijloace fizice hazoase, neaşteptate, foarte bine armonizate, într-o plastică a trupului admirabilă şi cu o mimică expresivă. Rolul principal, Pavlicek, e ceva mai estompat, dar actorul Constantin Stavrat are distincţie. O figură grotescă, Judecătorul, e realizată maliţios de Victor Odagiu. Călin Măneaţă într-un rezoneur hazliu, Ana Jitaru, o servitoare cu aparenţă de caşalot tandru, Valentina Noroc (o logodnică) sunt, fiecare, la locul lor.

Ne-ar face plăcere să auzim că s-au iniţiat schimburi de spectacole cu această instituţie. Iar cine trece prin Bălţi să nu uite a intra la teatru – măcar să vadă cum arată, dacă n-are vreme să stea şi în fotoliu ca spectator.

MUZICA

WAGNER PENTRU COPII?

Orice s-ar spune, autorii unei singure opere au o soartă aparte. Curiozitatea, chiar o simpatie compensatoare sunt sporite în cazul creatorului reţinut de istoria culturii printr-o singură lucrare. Dorinţa de a cunoaşte restul creaţiei, de a compara şi eventual alunga o nedreptate provin, conştient sau nu, dintr-un sentiment de frustrare. El poate contribui uneori şi la judecăţi de valoare exagerate; autorul unei singure opere devine, într-un fel, un răsfăţat. Mrejele uitării ajung să-i sporească popularitatea. Pentru cei mai mulţi Chausson nu e decât autorul *Poemului pentru vioară şi orchestră*, Chabrier al scurtei rapsodii *España*, Max Bruch al unui celebru concert pentru vioară, în *sol minor* (a scris patru; al doilea se cântă rar, celelalte aproape deloc). Dar care meloman nu ar tresări la auzul acestor nume? Şi exemplele ar putea continua.

Într-o viaţă de lungime medie şi considerabilă monotonie, Engelbert Humperdinck (1854–1921) nu a scris puţin, în diverse genuri: opere, pantomime, partituri simfonice, muzică de cameră. Adorator şi asistent al lui Wagner, nu trece astăzi decât ca autor al basmului muzical *Hänsel şi Gretel*, considerată drept cea mai frumoasă operă pentru copii. S-a împlinit aproape un secol de la premiera ei, dirijată de Richard Strauss (Hoftheater din Weimar, 23 decembrie 1893). La prima vedere muzica operei lui Humperdinck s-ar putea clasa laconic: Wagner pentru copii. Tipul de armonie, tehnica laitmotivelor (totuşi ponderat folosite), orchestraţia, detaliul de atmosferă îl apropie cert de maestrul de la Bayreuth. Inspiraţia folclorică şi creaţia în spirit popular sunt cele care aduc totuşi o notă distinctă, nu complet eliberată de modele. Spiritul e comun cu al muzicii wagneriene, cu un accent de candoare în plus şi o fantezie simplificată, căci totul trebuie spus mai direct, într-un limbaj mai puţin pretenţios. Dacă pădurea nu are vraja magică din muzica lui Wagner, ea nu e lipsită de culorile misterului şi imaginaţia romantic-populară. *Cavalcada vrăjitoarelor*, interludiul simfonic dintre primele două tablouri, descinde evident din tetralogie, fără a avea puterea de sugestie a *Cavalcadei Walkiriilor*. Dar scriitura nu aparţine unui epigon.

Pe scena Operei Române din Bucureşti, basmul Fraţilor Grimm tălmăcit muzical de Engelbert Humperdinck (libretul de Adelheid Wette) este un spectacol remarcabil în primul rând prin fantezia regizorală şi scenografică. Cornel Todea, de la Teatrul „Ion Creangă", şi scenografia Adriana Urmuzescu au imaginat un spaţiu spiritual şi plin de surprize pentru muzica sugestivă a compozitorului german, nelipsită de tandreţe şi reverie. „Casa de turtă dulce a polifoniei germane", cum a fost numită – memorabil – opera *Hänsel şi Gretel*, are, la Bucureşti, bucuria candidă şi respiraţia fantastă care îi asigură o prospeţime şi un ritm interior apreciabile. E un spectacol de atmosferă, jocul actoricesc subliniază discret dar eficient modelul folcloric într-un cadru ce împleteşte naturaleţea (rafinată) cu fantasticul. Realizarea scenografică trece în multe momente pe primul plan. Adriana Urmuzescu a „desenat" inspirat decorurile fiecărui tablou, păstrând unitatea basmului şi nerefuzând sugestii moderne. Luminile, efectele optice, proiecţiile (Baba Cloanţa zboară deasupra unui vârtej de linii curbe, în alb-negru), cadrul care se modifică prin culoare, studiul de nuanţă (ieşirea îngerilor pe tonuri de violet în finalul actului I) schimbă accentele în deplină concordanţă cu simbolistica muzicală. Spectacolul e alert şi visător deopotrivă, momentele coregrafice compuse de Roxana Colceag susţin elementul fantastic; poate coafura celor 14 îngeri diafani nu este cea mai potrivită, trimiţând la ticurile spectacolului de cabaret. Unele costume ar fi putut avea mai multă autenticitate (cel al lui Hänsel, de exemplu) dar, în condiţiile actuale, montarea e chiar opulentă.

Am lăsat la urmă aspectele muzical-dramatice. Dirijorul Lucian Anca a reuşit să asigure o evidentă unitate, de la sensul strict teatral la problemele stilistice, nu puţine, pe care le ridică opera lui Humperdinck. Mai mult, a izbutit să valorifice ceea ce nu este wagnerian la autorul lui *Hänsel şi Gretel*. Distribuţia din seara premierei convinge fără a excela. Jocul e dezinvolt, natural, tonurile fantaste sunt îngroşate acolo unde trebuie, chiar dacă evoluţia muzicală rămâne inegală. Cu o voce plăcută, Iulia Isaev (Gretel) are din păcate şi momente inexpresive, de care nu e ferită nici mezzosoprana Lucia Cicoară-Drăgan (Hänsel), foarte potrivită în rol. Ceilalţi cântăreţi nu se disting în mod deosebit (Nicolae Urdăreanu, Veronica Gârbu, Elvira Cârje în rolul Vrăjitoarei, Maria Colpos, Eleonora Enăchescu) dar, în ansamblu, muzical şi dramatic, *Hänsel şi Gretel* este un spectacol mai mult decât atrăgător.

Costin TUCHILĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CARTEA DE ARTĂ

Pictura romantică germană

Colecţia „Clasicii picturii universale" a Editurii Meridiane s-a îmbogăţit de curând cu un nou şi atrăgător titlu: *Romantismul german.* Lucrarea, concepută şi realizată de Marius Tătaru, tânăr savant german de origine română, respectă formatul şi structura materialului ilustrativ, cerute de colecţie, dar se distinge în cadrul acesteia prin amploarea şi profunzimea comentariului. Atenţia specială pe care autorul o acordă temei abordate se datorează unor mai vechi şi statornice opţiuni care l-au condus la investigarea valorilor romantice din mediul cultural german. Cercetările sale de până acum s-au concretizat şi în cartea *Caspar David Friedrich,* apărută în urmă cu câţiva ani la aceeaşi editură. Prezentarea monografică a celui mai ilustru dintre pictorii romantici ai Germaniei l-a pus pe Marius Tătaru în situaţia de a lua şi menţine sub observaţie un întreg fenomen, fascinant prin performanţele sale de excepţie, dar şi prin ecourile şi implicaţiile pe care le poate avea acesta în fizionomia artistică a unei epoci. Pendularea între spiritul general şi expresiile particularizatoare este nu numai un joc intelectual preferat, ci şi un exerciţiu metodologic la care acest istoric al artei apelează cu o nedisimulată plăcere. Un rod al ispitei pe care o exercită asupra sa spiritul sintetic trebuie considerat eseul ce face obiectul însemnărilor de faţă.

Ca să facă posibile analizele de detaliu, Marius Tătaru începe prin trecerea în revistă a punctelor de vedere „istorice". Urmărind cu erudiţie dezbaterile ce au însoţit prin vreme cristalizarea ideilor, el ţine să sublinieze, ca pe o precauţie teoretică absolut necesară, „faptul că romantismul este departe de a defini doar un curent delimitat în spaţiul istoric al primelor decenii ale secolului al XIX-lea; componenta romantică a psihicului omenesc, înţeleasă ca funcţie fundamentală, recurentă şi supraistorică a spiritului, reprezintă o problemă mult mai complexă decât simpla definire a unui stil artistic sau literar, silit să-şi desfăşoare întreaga existenţă între limitele strâmte ale unei jumătăţi de veac de cultură europeană". Numai după o astfel de precizare, cercetătorul îşi poate îndrepta atenţia asupra modului în care mediul german recepţionează constituirea *comportamentului* romantic, până la atingerea intensităţii ce colorează evoluţia mişcării dintr-un cosmos cultural cu o anume identitate spaţială şi temporală. Autorul ia în consideraţie scrierile unor gânditori din acest areal cultural – între care, Wilhelm Wackenrocher, Friedrich Schlegel, Herder ş.a. –, reuşind să delimiteze, din perspectivă istorică, elementele stilistice şi de limbaj, pentru a defini în cele din urmă *spiritul romantic* ce triumfă la un moment dat pe scena artistică europeană. „În esenţă – scrie Marius Tătaru – romantismul a fost orientat împotriva a tot ceea ce amintea iureşul «decadent» al barocului şi al rococoului sau, dimpotrivă, inerţia antichizantă a clasicismului. Adepţii noului sentiment romantic resping categoric răceala interpretărilor moralizante ale dramelor Eladei şi se avântă, cu melancolica exaltare a unor notorii visători, în mrejele unui ev mediu, în a cărui misterioasă lume, teribilă şi încântătoare, în acelaşi timp, găseau suport pentru descoperirea acelor alese fapte şi sentimente pe care contemporaneitatea nici nu putea cuteza să spere a le egala vreodată."

Purtând atributele tipice ale acestui spirit romantic, la fundamentarea cărora, de altfel, a contribuit în mod hotărâtor, arta germană de la începutul secolului al XIX-lea se distinge prin cel puţin câteva caracteristici, asupra cărora cercetătorul conchide: „Angrenând profund intelectul şi psihicul într-o mişcare comună, în care, cel puţin ca intenţie, fiecare dintre aceste constituente are dreptul la o deplină dezvoltare, romantismul german a marcat o schimbare de substanţă pentru un întreg complex de determinative ale fenomenului plastic, incluzând procesul inspiraţiei, problemele eficienţei artei ca act de comunicare, a libertăţii de gândire şi a statutului creatorului în societate, toate acestea pe fondul unei excepţionale mobilităţi a spiritului, care a stimulat apetenţa pentru experiment, pentru forţarea necomplexată a normelor, pregătind antrenarea artei germane în circuitul istoriei moderne".

După expunerea aspectelor teoretice, Marius Tătaru trece la prezentarea creaţiilor picturale apărute sub semnul aspiraţiei romantice. Urmând încă un reflex al atitudinilor clasiciste, preromanticii germani porneau într-o călătorie devenită rituală spre ţinuturile însorite şi pline de culoare ale Italiei, unde dăinuie, în lumină sau sub zgura veacurilor, splendorile din „vârsta de aur" a civilizaţiei romane. Asistăm la naşterea unui „peisaj ideal", în care elementul natural deţine, de bună seamă, un rol important, dar se subordonează unei proiecţii regizorale complexe, capabilă să permită punerea în evidenţă a unor valori simbolice comportate de efuziunea romantică. Pictând cu precădere în ambianţa vechiului imperiu mediteranean, artiştii germani ai acestui moment, aşa numiţii „Deutsch-Römer", deschid calea unei viziuni proprii, în care vom descifra apoi observaţii şi virtuţi imaginative inconfundabile, o capacitate unică de a crea o atmosferă poetică în compoziţia picturală. Din creaţia acestei prime generaţii artistice, sunt reproduse şi comentate lucrări semnate de Asmus Jakob Carstens, Eberhard Wächter, Ferdinand Hartmann, Gottlieb Schick, Philipp Hackert, Johann Christian Reinhart, Joseph Anton Koch, Carl Philipp Fohr, Karl Friederich Schinkel, Johann Martin von Rohden, Friederich von Olivier, Joseph Rebell, Ernst Fries, Georg von Dillis.

De o atenţie specială se bucură, în paginile acestei cărţi, creaţiile lui Philipp Otto Runge, una dintre personalităţile ce domină scena orientării romantice germane. Poziţia sa în cadrul mişcării romantice, în cadrul artei germane, în general, este foarte clar precizată: „La confluenţa dintre un spirit clasic – ce nu se dezminte, graţie pasiunii sale pentru rigoare şi construcţie – şi o fecundă imaginaţie, dezvoltată pe fondul lipsei de complexe în faţa experienţelor, Runge concepe o artă demitologizantă, în care singura mitologie admisă este aceea ce urmăreşte aventura elementelor naturale şi intercondiţionarea lor cosmică, rezultatul efortului său tinzând către ceea ce artistul însuşi considera a fi adevăratul «peisaj» dar care în realitate reprezenta un uluitor şi uneori contradictoriu amestec de alegorie şi simbolistică a culorii şi a formelor, sprijinite pe o complexă meditaţie asupra forţelor existentului şi totodată pe o deosebit de evoluată gândire decorativă".

Caspar David Friedrich - Etapele vieţii

Artistul asupra căruia insistă cel mai mult Marius Tătaru, dând curs unei preferinţe personale ce se regăseşte în multe alte poziţii critice, este Caspar David Friedrich. În tonul comentariului recunoaştem deopotrivă note analitice şi admirative: „Mult prea personal pentru a fi un continuator servil al gânditorilor romantici, el a constituit un receptacul intuitiv al *Zeitgeist*-ului său, arta sa fiind, în acelaşi timp, o sumă şi un summum al ideilor care fertilizau, în străfunduri, romantismul german". Modul cum înţelege Friedrich să se raporteze la ambianţa pe care o evocă pictura sa este surprins cu fineţe, dintr-o perspectivă ce îmbină rigoarea actului critic cu tendinţa de solidarizare intelectuală: „În faţa naturii, marele şi fără rezerve admiratul său domeniu de cercetare (şi care include, într-o armonică asociere, realitatea obiectuală, omenescul şi divinul), Friedrich devine, ca artist, un *iniţiat,* astfel încât între peisajul real şi transcripţia sa psihică (iar mai apoi, picturală) el interpune, odată cu fiecare lucrare, ecranul unei subiectivităţi educate pe principiul mereu reînnoitei revelaţii în faţa adâncimii şi vastităţii insondabile a experienţei existenţiale a artistului".

Fără să aducă în discuţie „şcoala Friedrich", autorul doreşte să arate răsunetul pe care l-a putut avea, în epocă, opera marelui pictor. Într-o vastă constelaţie de propuneri romantice, reţinem nume ca: Carl Gustav Carus, Johann Christian Clausen Dahl, Friedrich Georg Kersting, August Heinrich, Ernst Ferdinand Oehme, Carl Blechen, Carl Rottmann, Georg Philipp Schmitt, Johann Jakob Gensler, Friedrich Wasmann, Julius Oldach, Erwin Speckter, Victor Emil Janssen. În epocă e consemnată şi apariţia primei mişcări secesioniste, pe care o reprezintă gruparea „nazarenenilor" din Viena, apărută în jurul lui Franz Pforr şi Friedrich Overbeck, care îşi propunea „reînvierea vechii arte, începând cu evul mediu şi până în epoca Renaşterii, într-o manieră ce se dorea a fi capabilă de a traduce întreaga puritate şi genuitate a unui suflet artistic dezbărat de complexele modernităţii şi de rigiditatea dogmaticii clasiciste".

Sinteza pe care ne-o oferă Marius Tătaru trebuie receptată în planul restituirilor culturale, familiarizându-ne cu un strălucit capitol al istoriei artei germane şi, în acelaşi timp, în planul identificării unei pasionate aventuri a spiritului uman, dispus fără încetare să-şi lărgească frontierele cunoaşterii. Aflat pe teritoriul artei romantice germane, autorul ne atrage luarea aminte: „În momentele ei de culminaţie, această pictură a concentrat în sine tot ceea ce comuniunea dintre inteligenţă, imaginaţie şi dinamicitate a sentimentului putea oferi, fără reţineri, într-un context în care arta îşi căuta căile de eliberare din încorsetările unor rigori revolute".

Constantin PRUT

VIDEO-CINEMA

RADIOGRAFIA APOCALIPSULUI sau ÎNCĂ CEVA DESPRE „SINDROMUL VIETNAM"

PLATOON - producţie USA 1986. Regie şi scenariu Oliver Stone, imagine Robert Richardson, muzică Georges Delerue, montaj Claire Simpson, producător Arnold Kopelson; interpreţi principali Tom Berenger, Willem Dafoe, Charlie Sheen. Durata 119 mn.

Nu se poate spune că cinematografia americană a trecut indiferentă peste momentul istoric grav numit „Vietnam". Au fost realizate o sumedenie de filme, îndeosebi *post factum,* prin care se dorea o revanşă, fie ea şi închipuită, pentru redresarea orgoliului naţional rănit adânc – de fapt, vrafuri de celuloid tip *„Rambo"* (one, twoo, three, four"...) sau *„Missing in action",* unde supereroi imaginari se întorc în Vietnam pentru a repurta victorii tot atât de imaginare. Dar au fost create şi filme-document, filme realiste, valoroase estetic, care au încercat să redea şocul teribil trăit de o generaţie care se salvase de la ultima conflagraţie mondială pentru a se confrunta totuşi cu ororile războiului, o generaţie care nu avea absolută nevoie de o asemenea demonstraţie, pe viu, despre caracterul aberant, absurd şi inutil al războiului. (Aş cita un singur film - *„Dear America. Letters home from Vietnam",* scris, regizat şi produs de *Bill Couturie).*

În ce priveşte filmul de ficţiune, un loc aparte în istoria scrisă cinematografic a războiului din Vietnam îl ocupă Platoon, creaţie de vârf în filmografia regizorului Oliver Stone, declarat filmul anului 1986 nu numai în America, ci şi în o serie de ţări europene. Iată, pe scurt, povestea acestei creaţii, scrisă cu luciditate şi durere, din perspectiva unui *inside eye.*

Cu câteva zile înainte de sfârşitul anului 1986, la New York şi Los Angeles, era lansat pe ecrane, cu o minimă publicitate, un nou film despre ceea ce critica de specialitate a numit „sindromul Vietnam". Oliver Stone nu era chiar un necunoscut în lumea filmului, dar nu se bucura nici de o cotă prea ridicată în box-office. În 1971 absolvise cursurile de regie ale Universităţii din New York, semnase scenariile filmelor *„Midnight Express"* (1978, pentru care a fost recompensat cu Oscar), *„Scarface"* (1983, un remarke realizat de Brian De Palma), fusese coregizor la *„Conan the Barbarian"* şi *„The year of the Dragon"* (alături de Michael Cimino) şi autor total al filmului *„Salvador"* (1985). În 1967, Oliver Stone a fost combatant în Vietnam, în batalionul 25 infanterie, compania „Bravo". După câteva luni de război, s-a ales cu trei răni, o decoraţie şi, în special, cu o serie de amintiri atroce. O experienţă teribilă care l-a marcat adânc. A dorit să facă un film–omagiu foştilor combatanţi, un film-condamnare a războiului, în general. Încă din 1976 a bătut la uşile diverselor studiouri cinematografice, dar fără rezultat. Scenariul era considerat prea sumbru, prea violent, deprimant şi chiar antiamerican. Nimeni nu era interesat de aşa ceva. La un moment dat, Dino De Laurentis se părea că va investi ceva bani în „povestioara" lui Stone dar, neobţinând garanţii de la distribuitorii de film, n-a avut curajul să rişte. S-a găsit altcineva, în cele din urmă, producătorul Arnold Kopelson, care a oferit numai 6,5 milioane de dolari – aşadar, un buget mai mult decât modest. Regizorul împreună cu echipa de filmare – printre care nouă actori debutanţi în film - pleacă în Filipine şi după 54 de zile filmările sunt terminate. Urmează, ca-ntr-o cursă contracronometru, montajul, postsincronul şi... la sfârşitul lui decembrie filmul este lansat în reţeaua de difuzare.

Francesco GERARDI

(Continuare în numărul viitor)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Dintr-un geamantan

Acum doi ani, domnul Florin Steriade mi-a adus un masiv geamantan conținând arhiva ilustrului său frate, Mihail Steriade: scriitorul, traducătorul, pictorul, pianistul, nedomolitul propagator al culturii și civilizației (inclusiv culinare) românești în vestul continentului. Mobilul dărniciei domniei sale era, desigur, dorința de a-mi stimula inspirația publicistică. Ce puteam face, însă, atunci? Era peste tot o asemenea babilonie că nu se înțelegea om cu om. Fiecare era posedat de obsesiile proprii, altceva nu-l interesa nimic. Nu era chip să închegi o discuție. Puteai doar să te încadrezi în hărmălaia unor monologuri de surzi. Nici măcar în familie, necum într-o redacție, nu parveneai să pui ceva la cale. Vorbeau toți deodată, nimeni nu asculta. Gazeta la care colaborasem un bun număr de ani, *România literară*, se politizase (și într-un spirit pe care nu-l acceptam), celelalte periodice, cucerite integral de tineri, erau încă și mai fanatizate – unde să scrii? Apărând *Literatorul*, am înțeles a-i da concursul de la început, însă acumulasem între timp atâtea alte „subiecte", încât nu mă puteam decide să scotocesc documente ce nu erau de presantă actualitate, nu aveam puterea psihică de a mă concentra asupra lor. O fac acum.

Ce conține încăpătorul geamantan? Multe. De toate. Îndeosebi dosare și benzi magnetice. În dosare: manuscrise, dactiloscripte, broșuri, tăieturi din ziare, plicuri cu o voluminoasă corespondență, cărți poștale ilustrate, anunțuri, reclame, invitații, telegrame, fotografii, cărți de vizită etc etc. Material pentru o monografie. Finalizarea unei asemenea lucrări ar necesita însă cel puțin un an de muncă. Poate, cineva are să se înhame la ea, odată. Geamantanul îi stă la dispoziție. Din parte-mi, pot să-l asigur pe virtualul truditor că un asemenea efort n-ar fi inutil. Timpul afectat lui n-ar fi pierdut, ci câștigat. S-ar obține o carte realmente interesantă. Căci Mihail Steriade are o operă ce merită a fi studiată, iar biografia sa e vrednică de talentul unui narator și portretist. Într-o însemnare cu caracter intim, subestimativă, marele „fiu risipitor" al plaiurilor vrâncene se autocaracterizează astfel: „Ca scriitor, sunt un poet modest. Ca traducător, am mai multă valoare, dar meritul meu grandios, real, e patriotismul meu sincer, nedezmințit, probat timp de 51 de ani". Ce trebuie înțeles, în acest citat, prin „patriotism"? Patriotismul include totul, inclusiv activitatea literară. Direct, explicit, el se exprimă însă în conduita umană, în biografia celui ce într-adevăr, de-a lungul câtorva decenii, și-a asumat rolul de „ambasador al culturii românești" în Europa occidentală. Recent, elanul și tenacitatea unui cercetător, Valentin Borda, au reconstituit drumurile vieții lui Mihai Tican Rumano. Traiectul atât de activei existențe a nu mai puțin „românului" Mihail Steriade oferă istoricului literar momente și priveliști cel puțin tot atât de spectaculoase, de incitante.

Cu acest gând am răsfoit, o zi întreagă, hârtiile cuprinse în arhiva scriitorului. Hârtii pe care nu văd cum le-aș putea valorifica *ad hoc* altfel decât... dadaistic. Am să iau din noianul de documente cele mai diverse texte, așa cum Tristan Tzara propunea să se scoată dintr-un sac, la întâmplare, cuvinte decupate din gazete. Dar nu cu ochii închiși. Nu voi trage, pur și simplu, file din toate zecile de dosare, dar voi lua la rând materiale selectate într-un teanc ce s-a format de pe urma frunzăririi dosarelor sau, mai exact, a câtorva din ele.

Dintre foile îngălbenite cade, iată, o fotocopie de mărimea unei cărți poștale. Transcriu: *„Gruparea generației tinere/* Proces verbal nr. 1/ din 14 februarie 1929// Subsemnații cinci membri ai grupării generației tinere ne-am constituit în comitetul de direcție al acestei asociațiuni, prevăzând drepturi egale și hotărând ca fiecare să ceară avizul celorlalți în orice acțiune care ar angaja gruparea.

Pe lângă legătura morală, celelalte puncte de interes comun sunt următoarele:

1) Un prim ciclu de șezători literare în număr de cinci.

2) Editarea unei antologii.

3) Alcătuirea unei reviste literare scrisă de membrii asociației.

4) Sindicalizarea, statutul și cotizația lunară a fiecărui membru recunoscut de comitet.

Vom respecta aceste condițiuni în totul.

Mihail Steriade, N. Crevedia, Virgil Huzum, Mircea Damian, Radu Boureanu"

Textul e frumos caligrafiat. Pe un alt cartonaș, de aceeași dimensiune, descifrez „respectuoase salutări" adresate, la 8 august 1921, de (probabil elevul) Mihail Steriade „Domnului profesor I.M. Rașa", la Focșani (firește, Rumänien), „din apropierea splendidului lac Villach". Excursionistul mergea spre Italia, după ce trecuse prin Viena, și găsea călătoria „admirabilă".

Din maldărul ridicat de pe masă mai curg, simultan, și alte fotocopii, de mărimi diferite. Iată câteva scrisori, în manuscris sau bătute la mașină. Una poartă antetul în caractere de tipar *„Sașa Pană"* /Str. Dogari, 24, Tel. 11.99.40/ București 9" și semnătura olografă a militantului avangardist. Datată 21 ianuarie 1974, ea confirmă primirea volumului *Approche d'un genie*, de care destinatarul e „sigur că (...) va face cel mai bine, cel mai sugestiv și mai la scara 1/1 cunoscute în Franța viața și opera acelui geniu care s-a numit Eminescu". Sașa Pană nu pierde ocazia de-a aminti confratelui că „se vor împlini 50 de ani de când mi-ați oferit *Meduza*", și citează versul virgilian adecvat: „Fugit – irreparabile tempus". Într-o scrisoare din 1968, incompletă, privirea cade pe o cifră: 1928. Parcurg alineatul: „În anul 1928 – exact 1928 – ați funcționat un singur an școlar, cred, ca profesor de geografie la liceul „Matei Basarab". Acolo, în clasa a V-a, ați avut ca elev un băiat cu ochi albaștri – mai multe nu știu nici eu despre el – care începea să scrie poezii (...) Băiatul acela, omul bătrân care vă scrie astăzi, a devenit Aurel Baranga, unul – iertați-mi, vă rog, lipsa de modestie – dintre (...)" Pagina se încheie aci și pe cea următoare n-am reușit s-o găsesc. Într-o altă scrisoare din același an, dramaturgul „mulțumește emoționat" fostului său dascăl pentru volumul despre Eminescu, adăugând numaidecât că spera ca, la rândul său, M. Steriade să fi' primit „Ziarul cu neînsemnatele mele rânduri, pe care le-aș fi visat încărcate de lirismul pe care această carte îl merită". Ziarul în care apăruseră „neînsemnatele rânduri" era *România liberă*. În 1971, Baranga avea să scrie despre Mihail Steriade (elogios, se înțelege) în *Săptămâna*. Dar iată încă o scrisoare xeroxată! E din 1972, semnată N.I. Popa. Profesorul ieșean „mulțumește călduros" colegului din Liège „pentru splendidul volum *Anthologie de la poésie roumaine inachevé*, pe care ați avut amabilitatea de a mi-l trimite".

Sfârșind cu scrisorile, fără a cita din toate, trec la imprimate. Un afiș de culoare albastră invită pentru 16 decembrie 1975, orele 20, la o conferință a lui Mircea Steriade, directorul Centrului cultural român de la Louvain-la-Neuve, despre Lucian Blaga, urmată de muzică de Haydn, precedată de o alocuțiune a profesorului Michel Woitrin, administratorul general al Universității Catolice din Louvain, sub ale cărei auspicii conferința urma să se desfășoare. Un pliant de format in folio cuprinde, sub semnătura Michel Steriadé, Licencié Es-Lettres, Directeur de l'Institut de Civilisation Roumaine, à Reims, Traducteur des Ouvrages littéraires de S.M. la Reine Marie de Roumanie, o lungă *Lettre à Sa Sainteté Pie XI sur l'unité des églises par l'intercession de S-te Thérèse de l'Enfant Jésus, Patronne des Missions et des Poétes*. Din text rezultă că scrisoarea (encomiastică, desigur) a fost adresată papei, în 1936, de Rusalii, cu prilejul celei de a optzecea aniversări a Sanctității Sale. Doi ani mai târziu, conaționalul nostru, convertit la catolicism, semnează o broșură pe aceeași temă a unirii bisericilor prin mijlocirea Thérèsei Martin, poeta stinsă la vârsta de 21 de ani, canonizată sub numele de Sfânta Tereza de Pruncul Isus, ce include și o biografie exultantă a sfintei, intitulată *l'Art de Sainteté*.

Când credeam că nu mai rămăseseră nerăsfoite, în teanc, decât numere răzlețe din periodicele editate de Michel Steriade (*Le journal roumain des poètes, Le journal européen des poètes, l'Indépendence roumaine, Le Courrier de Dublin*), dau, printre ele, de o cărticică de buzunar: Michel Steriade – Boissenot, *Louange à Marie. Poèmes d'un converti suivis d'une Déclaration des droits d'un fils de Dieu*, imprimată în 1945. „Declarației", tot în versuri, anunțată în titlu, îi urmează (încheind minuscula broșură) o transpunere liberă, dialogată, a poeziei argheziene *Duhovnicească (Vision)*. Subiectul liric e dedublat în Monahul (Le moine), căruia îi sunt atribuite versurile până la „Cine-i pribeag și ostenit la ușă?" inclusiv, și Jésus–Christ, care recită ultima strofă: „Ma langue est âpre comme la cendre,/ Il ne peut plus marcher. J'ai soif (...)" Nu copiez întreaga strofă, din motive de spațiu. Ea se încheie astfel: „Ils m'ont abandonné sur la Croix! (În original: „Am fugit de pe cruce")./ Prends-moi dans tes bras,/ Caches-moi à jamais".

Să spicuiesc și din gazetele amintite? Ar fi tentant, dar prea se lungește articolul. Transcriu, în schimb, un pasaj dintr-un alt periodic, *Glasul patriei*. Acest organ al Comitetului român pentru repatriere include, în numărul său de la 1 februarie 1962, o scrisoare către redacție a lui Remi Steriade, fiul scriitorului, aflat în Franța. „Vă scriu aceste rânduri – zice el – pentru că mă aflu într-o situație disperată, neștiind de multă vreme unde se află tatăl meu, Mihail Steriade, născut la Focșani, la data de 12 aprilie 1904. Ultimele informații despre tatăl meu le-am avut în luna noiembrie 1948, când se afla în Irlanda."

Ce biografie palpitantă s-ar putea scrie!, mi-am zis, citind aceste fraze. Și am continuat a răscoli paginii, în căutare și de alte date biografice. Pentru ca, deodată... Surpriză! Biografia există. A scris-o dl Florian Steriade. Sau, în orice caz, a strâns și a depozitat în cinci dosare o bună parte a materialului din care biografia ar putea fi scoasă. Câteva repere merită, cred, a fi reținute. Al șaselea dintre cei doisprezece fii ai industriașului Gheorghe Steriade din Focșani, Mihail Steriade, după obținerea licenței și un an de profesorat în București, pleacă, în 1929, la Paris, pentru pregătirea doctoratului. Până la urmă se stabilește în Franța și devine cetățean francez. După 1930, în urma unei îmbolnăviri și vindecări, trece la catolicism. În 1939, se înrolează voluntar în armata franceză pentru a lupta împotriva invadatorilor. În anii ocupației, se ascunde sub numele de Michel Boissenot. După război, optează pentru Belgia, locuind succesiv la Bruxelles, Liège și Leuven (Louvain). În fiecare din aceste orașe deschide restaurant românesc. Toate funcțiile inerente și le asumă el, fiind și patron și bucătar și chelner. În timp ce preparatele se coc, resauratorul își delectează clienții cântându-le la pian. La plecare, fiecăruia îi oferă un trandafir. În cursul deceniilor, a întemeiat o sumedenie de institute, asociații, centre culturale, periodice românești, publicații proromâne. În deceniile opt și nouă a predat limba și literatura română la universitățile din centrele belgiene menționate. A prezidat asociații, comitete, reuniuni, colocvii. A obținut numeroase distincții. Traduce în și din românește: în franceză și neerlandeză.

Opera? Despre opera literară, poate, anul viitor, în aprilie, când Mihail Steriade va împlini nouăzeci de ani. Dacă voi trăi și voi avea unde scrie.

DOUĂ ÎNTÂLNIRI

(Urmare din pagina 11)

și la un moment dat avu senzația că se află la închisoare. Oare și cei care își petrec ani de zile închiși în celule, privesc obsedați un colț de perete sau ușa cu speranța să se deschidă? Când hotărâ totuși să mănânce, șeful lui de cabinet îl anunță că bufetul se închisese de mult.

— E ora șase, tovarășe colonel. Dacă doriți, vă aduc ceva din oraș.

— Nu te obosi, o să mă descurc eu.

Șeful de cabinet rămase în dreptul ușii:

— Mai aveți nevoie de mine?

— Nu, Cornescule. Poți să pleci.

— Să nu uitați să predați cheia ofițerului de serviciu.

— O să încerc să nu uit.

— Atunci prefer să rămân, tovarășe colonel.

— Du-te liniștit, am să predau cheia.

În cele din urmă, pe la opt seara, sună telefonul scurt și vocea găjâită îl anunță că peste zece minute să fie la poarta C, și de acolo un ofițer o să-l conducă fără formalități până în fața Cabinetului 2. Înainte de a intra, își auzi bătăile iuți ale inimii și-și netezi cu palma firele de păr de pe chelie. În clipa aceea constată speriat că uitase să se tundă. Acum, oricum, nu mai avea ce face. Intră spășit în cabinet. Tovarășa îl primi rezervată, ca și prima dată. Îl cercetă îndelung, ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru prima oară.

— Oricine, tovarășe Ghiață, căruia i-aș fi spus că-și maschează chelia, s-ar fi tuns. Colonelul n-avu timp să se scuze, pentru că ea continuă: Înseamnă ca ai personalitate. Bei?

— Nu, stimată tovarășă.

— Nici cu ocazia unor eve-nimente, de Crăciun, de exemplu?

— Câte un pahar de ziua mea, să nu indispun invitații, și uneori chiar și de sărbătorile de iarnă.

— Între noi putem spune, liniștit, Crăciun. E interzis pentru cei care îl rostesc în sens mistic. Privi o clipă în gol, apoi continuă pe un alt ton, familiar: Mi-amintesc, în copilărie, la îndemnul lui Puiu, împodobeam pomul de Crăciun de anul nou. Simbolizam prin asta că se naște un an nou, o eră nouă, o lume nouă. Ne adunam cinci sau șase utecișți și cântam cântece revoluționare rusești, Bandera rossa...

— Italienesc, îndrăzni Ghiață s-o corecteze.

Era atât de stăpânită de amintiri, încât nu-și dădu seama că fusese întreruptă.

— Și italienești și Internaționale și multe altele, până veneau cei cu plugușorul și cântau și ei: Mâine se-nnoiește anu', Garda și Căpitanul, mânați, măi flăcăi... Nu mai vin anii aceia niciodată înapoi. În fiecare an, când pun calendarul nou în bucătărie, îmi vine să plâng. Acum, în loc să cântăm, purtăm povara răspunderii acestui popor. De multe ori, nu dorm noaptea când mă gândesc la furnaliștii de la Galați. Așa-i că sentimentalismul e o slăbiciune? Da, hai să nu mai vorbim de trecut: Ai un om de încredere?

— Am mai mulți, stimată tovarășă.

— Îmi trebuie unul singur, de foarte mare încredere. Dacă e posibil, un intelectual.

— De ce tocmai intelectual?

— Pentru că intelectualii sunt cel mai ușor de manevrat. Nu cred în nimic, uneori chiar se opun pe față, dar sunt cei mai serviabili.

Ghiață scoase din buzunar un carnețel.

— Dacă e trecut într-un carnețel pe care îl porți în buzunar, nu e suficient de încredere. Nu-mi da nici un nume acum, și chiar mi-ar place să nu-i cunosc numele și nimeni să nu-l știe în afară de dumneata. Restul instrucțiunilor le vei primi de la cineva de la Gospodăria de Partid.

— Asta e tot ceea ce pot să fac pentru dumneavoastră?

— Nu, Ghiață. Mai am nevoie de încă un om de încredere. Poate unul din carnețelul dumitale, care să-l însoțească pe primul ca, în cazul că acesta n-ar fi chiar de încredere, să fie făcut inofensiv. În sensul să nu poată vorbi nimănui despre misiunea lui. Ai înțeles?

— Da, stimată tovarășă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DREPTUL LA NAŢIUNE

Naţiune, neam, popor, comuniune de neamuri...

Unitate de limbă, de interese spirituale şi economice... Au nu această noţiune de NAŢIUNE ne-a fost pe limbă şi în cuget de-atâta amar de vreme, mai dureros şi mai strigător către Cel de Sus în ultimii patru ani – grei, dar plini de avânt? Plini de speranţă şi chiar de-o naivă fericire şi naiv gând de LIBERTATE? Anume, această NOŢIUNE. Deşi Guvernul şi Parlamentul de la Chişinău se băteau voiniceşte cu pumnii în piept, deşi, oficial, Mircea Snegur părea a ne fi smuls Moscovei INDEPENDENŢA şi SUVERANITATEA, noi continuam să ridicăm TRICOLORUL NAŢIUNII, să cântăm DEŞTEAPTĂ-TE ROMÂNE în luminoase şi entuziaste emoţii că SUNTEM UNA CU ŢARA! Era doar o imagine a visului sau a dorinţei de reunire care atât de simplu ni se acoperea cu nesfârşite vorbe despre independenţă şi suveranitate: adică, „ce mai la deal la vale, nu vă e bine că sunteţi independenţi şi suverani, că aveţi grafie latină şi tricolor, că treceţi «liber» hotarul de la Prut, deşi trebuie să vă vindeţi şi pingelele, să daţi pielea de pe voi vameşilor cu buzunarele fără de fund? Fiţi LIBERI şi INDEPENDENŢI şi uitaţi de REUNIRE– acest cuvânt este o utopie pentru basarabeni!" Cam aşa interpretam (şi mai interpretăm şi azi!) cuvintele pline de patos ale deputaţilor noştri de la tribuna Parlamentului – le interpretăm şi pierdem intuitiv altceva – NOŢIUNEA DE NAŢIUNE, noţiunea de ŢARĂ REÎNTREGITĂ, de neam neseparat, de etnie unică de cultură şi istorie comună, de spiritualitate nedivizată...

Mai apoi se abătu, ca un coşmar pe capul nostru, războiul: de data aceasta Moscova ne impunea să plătim cu vieţile noastre aceeaşi LIBERTATE şi INDEPENDENŢĂ! Şi noi, basarabenii, am plătit cu vârf şi îndesat! Chiar şi în aceste clipe de răstrişte noţiunea de NAŢIUNE se făcea uitată, deşi fraţii de peste Prut plângeau, plângeau cu inimile strânse de durere de ceea ce se întâmplă la Nistru. Autorul acestor rânduri i-a surprins şi la Suceava, şi la Putna, la Botoşani şi la Iaşi, în trecuta dar sălbatica vară fierbinte a anului '92: erau consternaţi şi zguduiţi de durere, ascultând cu sufletul la gură şi ochii înlăcrămaţi MESAGERUL de la Chişinău... Ne jeleau, ne compătimeau, dacă nu disperare pot îngemăna aceste cuvinte omogene parcă... Îndemnul lor, încurajarea lor mai atingea inimile noastre cu acea floare a speranţei:" Fiţi tari, fraţilor! NAŢIUNEA E CU VOI!"

Naţiunea era cu noi şi parcă nu era...

NAŢIUNEA este cu noi şi parcă nu este!

(între timp, câteva luni în urmă, Tiraspolul sărbătoreşte 200 ani de la fondarea oraşului, adună prin strădania „preşedintelui Smirnov peste 36 delegaţii oficiale, în fruntea cărora se află cea a parlamentului Rusiei, şi încă alte sute de mâncăi veniţi de pe aiurea, cazacii fiind cei mai de onoare. Pentru fiecare gură au fost propuse cu dărnicie, suplimentar, pentru o zi de petrecere, patru sutare – pe atunci cam la patru miişoare de azi! – fără a mai ţine cont de uriaşele banchete, iarmaroace gratuite, concerte şi demonstraţii de tot felul... Au fost alocate câteva zeci de milioane! N-au fost invitaţi doar cei... de la Chişinău, explicaţia fiind simplă de tot: nu cumva să nu se poată împăca cu cei de la Dubăsari şi Tighina, un eventual conflict ar fi fost de prisos! Vinul moldovenesc a curs gârlă, patosul cuvântărilor şi toasturilor întru prosperarea „republicii transnistriene" putea provoca invidia chiar a lui Cicero sau a unui alt ilustru cuvântător de osanele... S-a încheiat marea mascaradă - cum n-a văzut Parisul! - cu o „înfocată moldovenească"! Mircea Snegur, cu bonomia şi miopia care-l caracterizează, le-a trimis – şi nu-i de-a mirării! – o telegramă de felicitare! Mai vreţi şi altceva?)

Asta-i situaţia. Deplorabilă, în fond...

„Trăim într-o ţară ciudată şi nu e zi în care să nu putem repeta, când cu mâhnire, când cu mirare: "Ca la noi – la nimeni!" – consemna astfel MARELE EMINESCU în TIMPUL din mai 1881. Neobositul cronicar de la TIMPUL, CEL MAI MARE POET AL ACESTEI NAŢIUNI, avea dreptate, o are şi acum, când a mai trecut un secol de răbdare şi aşteptare întru statornicia definitivă a NAŢIUNII NOASTRE.

Să-l credem pe cuvânt şi pe marele rus, criticul literar Vissarion Bielinski, când consemna cu demnitate şi creştinească înţelegere: „Fără naţionalităţi omenirea ar fi ceva amorf, un abstract mort, un cuvânt fără de conţinut, un sunet fără de nici o importanţă!" Da, îl credem pe Bielinski, dar nu-i putem crede pe urmaşii lui, pe cei care au sosit pe pământurile noastre şi nu-şi dau elementar efortul de-a accepta naţionalitatea, judecând cu o categorie morală care se reduce la gândul că tot ce este în jur – le aparţine! Morala „fratelui mai mare" este morala cea mai absentă de morală, un fel de morală barbară, care-i menţine mereu cu pumnul ridicat, cu cuţitul gata să ţi-l înfigă în coaste ziua în amiaza mare! Morala lui este acea când acest parvenit îşi permite să te înjure de dimineaţă fiind convins că blajinătatea noastră nu-l va putea pedepsi cu adevărat...

Parte din TRUPUL ŢĂRII, Basarabia smulsă fără de luptă din conţinutul NAŢIUNII, nu mai face organic parte, administrativ şi spiritual, din această naţiune: ea este o „naţionalitate basarabeană" cu care fraţii români s-au deprins de atâţia ani, această situaţie concepând-o ca normală! Dar sunt şi fraţi între fraţi: fraţii cei adevăraţi, iar ei în România sunt, la ora actuală, o bună majoritate a Ţării care militează sub toate aspectele pentru REINTEGRAREA NAŢIUNII ROMÂNEŞTI, lucru firesc şi nobil pentru oricine i se consideră cetăţean!

Noi, românii dintre Prut şi Nistru – au ne-am putea considera luptători adevăraţi pentru NAŢIUNE, patrioţi convinşi de suprema idee a reîntregirii? O, da! Mulţi o fac cu spume la gură la un pahar de vin, la o sărbătoare de familie, la un colţ de stradă... Dar NAŢIUNEA are nevoie de ostaşi adevăraţi şi nu de semipatrioţi!

Să ne amintim de Alexandru Ioan Cuza, Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, Avram Iancu pe Câmpia Libertăţii de la Blaj! Să ne amintim de marii patrioţi de mai încoace care au purtat numele lui Pantelimon Halippa, Ion Inculeţ, Ştefan Ciobanu, Anton Crihan, Iancu Flondor, Ion Nistor, Ion Buzdugan, Pantelimon Erhan – marii bărbaţi care au militat şi săvârşit UNIREA de la 1918! Să sfinţim cu memoria încă o dată numele lor şi să le luăm MARELE EXEMPLU! Chiar şi în aceste clipe de grea răstrişte economică prin care trece românimea dintre Prut şi Nistru la ora actuală! Da, dezastrul e cumplit: lumea a ajuns la sapă de lemn, funia ne strânge tot mai tare şi mai nemilos de gât, conducătorii basarabeni „suverani" şi „independenţi" uimindu-se: oare chiar aşa să fie?

„În lupta pentru existenţa etnică capetele nu se numără, ele se cumpănesc. Tocmai puşi faţă în faţă cu viaţa rusească, românii au început a fi cu atât mai vârtos pătrunşi de farmecul vieţii lor proprii, de bogăţia şi superioritatea individualităţii lor naţionale: tocmai puşi în contact cu ruşii, românii erau mai mândri de românitatea lor. E nobil răsadul din care s-a prăsit acest popor românesc şi, deşi planeta nu e mare, rodul e frumos şi îmbelşugat... Pentru ca să ne ia individualitatea, Rusia ar trebui să ne dea o alta în schimb şi, cel puţin deocamdată, nu suntem copţi pentru o asemenea denegrare..." Constatările lui Eminescu de acum un secol şi ceva sunt proroceşti! Războiul de la Nistru din vara anului trecut ne-a convins de cele spuse, căci un prooroc al neamului nu se poate înşela niciodată. Acest prooroc a fost aşijderi UNUL DIN MARII OSTAŞI AI NAŢIUNII! A dovedit-o în permanenţă în tot ce-a scris despre Basarabia, despre naţiunea românească dintre Prut şi Nistru...

O NAŢIUNE ARE NEVOIE DE OSTAŞI ADEVĂRAŢI!

PE CÂT E POSIBIL – SĂ URMĂM EXEMPLUL ÎNAINTAŞILOR! ŢARA va fi recunoscătoare!

P.S. De la tragica plecare a lui Dimitrie Cantemir sub „ocrotitoarele" şi hrăpăreţele aripi ale lui Petru cel Mare la Petersburg, toţi domnitorii Ţărilor Româneşti au privit doar cu jind la Basarabia rămasă de izbelişte – fără să ia nicicând o atitudine categorică, motivul fiind doar unul singur: de a nu-şi ştirbi cumva relaţiile cu vecinul cel puternic! Astfel se milogea şi se ceda mereu în faţa Moscovei, Kievului, Istanbulului, Budapestei sau Parisului, sărmana Basarabie, pământul românesc de două milenii rămânând a fi mereu bucăţica cea mai ademenitoare, basarabenii români, copii ai nimănui, DEZMOŞTENIŢI DE DREPTUL LA NAŢIUNE...

Între timp, în Basarabia se întâmplă lucruri întristătoare: patrioţii unionişti sunt destituiţi din posturile pe care le ocupă, gheara Moscovei din nou balansează deasupra capetelor noastre, preşedintele Snegur o ţine una şi bună că „eu sunt cu poporul!" iar populaţia se află în faţa cataclismului care nu e altceva decât foametea!

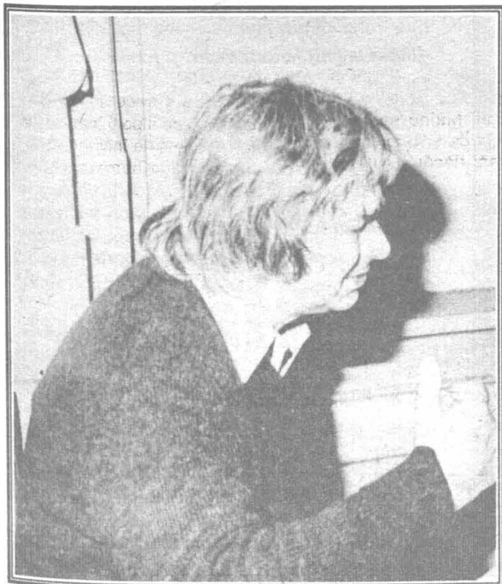
Cum va proceda actualul guvern al României? Aşijderi precum am spus mai sus? Mai are în oase frica – de-a nu strica relaţiile cu vecinul – mai puternic? DECLARAŢIA din 4 februarie a CAMAREI DEPUTAŢILOR a fost primită în Basarabia cu un entuziasm şi cu o speranţă de nedescris! Atât doar: această declaraţie a întârziat numai cu...50 de ani!

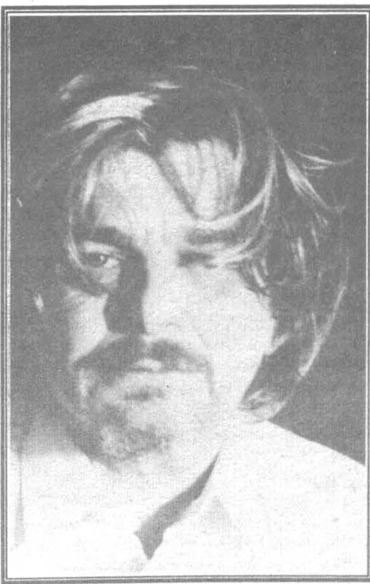
Noul şef al Parlamentului de la Chişinău, Petru Lucinski, se pronunţă la Bucureşti, la dreapta şi la stânga, că „suntem fraţi pentru vecie!" Să vedem cum ne va "înfrăţi" mai departe! Oricum, nu am dori să creadă afirmaţiilor lui Adrian Dohotaru, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe a României, făcute agenţiei Reuter precum că Unirea se va face în anul... 2000! De unde, mărogel, ştie cu atâta siguranţă?

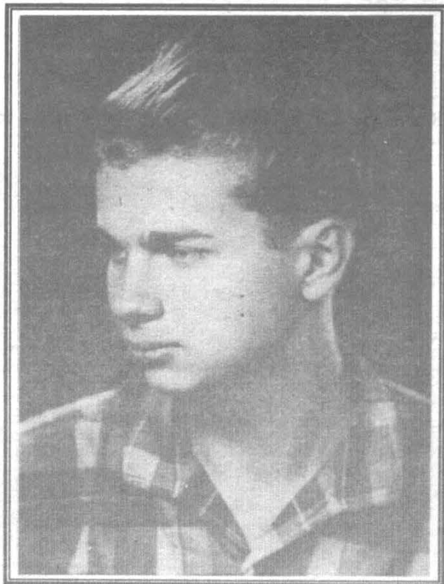
Dacă atitudinea României va fi la fel de neconcretă faţă de Basarabia, precum a fost în ultimii două sute de ani, noi, basarabenii, vom fi nevoiţi să ne amintim şi să rostim în fiecare zi sacramentala frază a unui poet satiric de azi, (basarabean neaoş!):" E bine, tovarăşi, e bine,/ E bine cu ştreangul la gât!"

O, nu va trebui să ni-l punem singuri! Va avea cine!

Anatol CIOCANU
Chişinău

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

UN POET IUBIT DE MALLARMÉ:

românul

Charles Adolphe Cantacuzène

Sonet

Divinului Conte

Prin operele tale, trecând, văd gesturi fine,
Surâsuri singulare și jupe cu foșniri,
Prelungi leșinuri blonde, amoruri cu delir,–
François tu ai, în versuri, trei veacuri feminine.

Și lacrimi îndreptate spre scumpele satine
Și soare de adio pe lucruri fără gir.
Acestea toate-s pagini în care tu te miri,
Melancolit, în zorii aducători de bine.

Laclos modern, urmându-ți menirea în viață
Pream Onestul Nion, brav Cavaler–Mustață
Fațadele-ți vestite pe care le citii

Pericolele multe! Când le vor ști pe toate
Urmașii fermăta-vor, mai mult decât se poate
Și-o să le recitească cu gingașe mânii.

Sonet

O! Cartiere unde-am copilărit, prestanță
Din Malelein, la Arc de Triumf, la Augustin
Vechi dar întinerite, de chinuri și speranță
De-aș mai trăi viața de-atunci, măcar puțin...

Duminici din orașul cu vastă rezonanță
Să uit, prunc îndărătnic, – năravul meu latin
Aș adora cântare și glorii și-eleganță
Și rochii de velururi, mătase sau satin.

Și zâmbetul acestor Pariziene suple
Pe care le pândisem prin geamurile duble
Rimând poeme calde în zile de plictis.

Priveam cum trec (desigur că ele azi sunt moarte)
Femeile acelea, doar visul să le poarte
Prin amintiri, surâsul străvechi, peste Paris.

Sonet

Simt bine cum îmi scapă, făr' să-i mai văd nicicând,
Încântătorii, dragii mei ani ce-mi dau binețe
Eu îi păstrez în suflet cu grijă și tandrețe
Și nu-i scot la lumină, să nu-i strivesc, înfrânt.

Ah! Prima mea iubire și-ntâiul ei avânt
(A mea fu în Savoya, pe prag de tinerețe
Azi plâng, trecând pe-acolo și zâne văd, semețe).
Apoi iubite blonde sau brune, rând pe rând.

La ce bun că sunt vajnic și blând din cale-afară
Când știu că mă voi stinge, pe-aici, cândva, spre seară,
Cu-aceeași mare grabă cu care m-am născut?

Dar simt în mine viața ca pentru mii de ani
Chiar dacă trandafirii sunt veștezi pe tufani
Să-mi mărginească drumul către Necunoscut.

Sonet

Chiar dacă-i șuier crâncen și zarva e barbară
Și scuturări de frâne și osii cu scrâșniri,
Chiar dacă-ți intră fumul și aburii-n priviri
O, inimă, îți place să rătăcești prin gară.

E-o dulce rătăcire, o inimă precară,
Căci te pătrund, în gară, atâtea despărțiri
Și-oftaturi care urcă înspre cerești luciri
Cu fumul de tămâie din tren și din țigară.

Îți place despărțirea acestor amorezi
Pe care îi vezi astăzi și-n veci n-o să-i mai vezi
Iar unii au un aer ciudat, ales, blajin.

Femeile-mbrăcate-n mantale cenușii
Cu inima deschisă spre noi prietenii
Trecând, îți lasă-n urmă parfumul anonim.

Tormentum

Îmi pare mie când îți bat la poartă...
— („Sau ești tu moartă?")
Te fac să-apari, deci, dincolo de poartă
Cu-o dulce artă
Cu crengi de liliac în mâna care-i
Tremurătoare.
Pe frunte c-o gigantică tristețe
Și-n plete cu arome și tandrețe
Și-n inima ce cheamă,
Cu bucurie și cu teamă.
— „Sau ești tu moartă?
Îmi vine-n gând să-mping această poartă.
Dar nu e voie să fii moartă.
Vreau să apari, deci, dincolo de poartă
Printr-o delicioasă soartă.
De niciun De profundis să nu-ți pese
Căci vreau să-ți văd carnațiile-alese
De crini, ca la crăiese!
Vreau preumblările de-odinioară
Când plouă dar nu-i neplăcut pe-afară,
Vreau lângă tine iar să fiu
Și să străbat Parisul cenușiu,
Cutreerând Cetatea lui
Ținând la braț fermecătoarea-ți formă
La braț
În salt,
Simțind alături brațu-ți alb și cald
Și ostenit

Dar cum să trec de poartă
Nu. Căci, se pare că ești moartă. Moartă.

Cu sufletul

Cum? Zilele au și pălit?
Cum? Lampa își aprinde fața?
Octombrie a și sosit
În ochi să ne arunce ceața?

Traducere de Alexandru ANDRIȚOIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro